ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ՍՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամենեւեքով
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Կրպակի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ՄԱՐՏԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 9 ՌՈՒԲ.

Մարտի 1-ից մինչև ապրիլի 1-ը՝ 85 կոպ.: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Ցայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՄՆԱՑԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՅԻԱՆԷ ԽՈՒՆՈՒՆՑ իրանց զաւակներով, քոյրերով և փեսաներով և ԳՐԻԳՈՐ ԲԷԿԼԱՐԵԱՆԸ յայտնում են իրանց բարեկամներին և ծանօթներին, առաջինները իրանց մօր և տատի և վերջինս իր քրոջ՝

ԱՆՆԱ ԲԷԿԼԱՐԵԱՆ ԽՈՒՆՈՒՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ կարճատև հիւանդութիւնից յետոյ փետրվարի 25-ին, առաւօտեան ժամը 8-ին: Յուղարկաւորութիւնը տեղի կունենայ այսօր, երեքշաբթի, փետրվարի 28-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին՝ իր բնակարանից (Վօզնեսենսկայա փողոց տուն № 5) դէպի Վանքի առաջ-նկեղեցին: Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը: 134. 1—1

Торговый Домъ
Л. и Э. МЕТЦЛЬ и К°.
ЦЕНТРАЛЬНАЯ КОНТОРА ОБЪЯВЛЕНІЙ
(основана въ 1878 году).
МОСКВА,
Варшава, С.-Петербургъ, Вильно,
БЕРЛИНЪ, ПАРИЖЪ, НЬЮ-ІОРКЪ, БОСТОНЪ, БУФФАЛО,
Симъ извѣщаетъ,
что имъ открыто отдѣленіе своей конторы въ городѣ
ЛОДЗЬ
Петроковская, 102,
для пріема объявленій и подписки
ВО ВСѢ ИЗДАНІЯ МІРА.
(Ե.Չ.) տ. 131. 3—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեկոյթների կարգը ձմեռային սեզոնում մէջ

Երեքշաբթի օրերը.—Հայոց ներկայացում: Զինուորական երաժշտութիւն: Սազանդար: ՊԱՐԵՐ:

Չորեքշաբթի օրերը.—Սինէմատոգրաֆ: Լոտօ:

Հինգշաբթի օրերը.—Ռուսաց ներկայացում կամ զինուորական երաժշտութիւն: Լոտօ:

Շաբաթ օրերը.—Սազանդար: Լոտօ:

Կիրակի օրերը.—Սինէմատոգրաֆ: Զինուորական երաժշտութիւն: Լոտօ:

Հիւրերը՝ ըստ յանձնարարութեան՝ մուտքի համար վճարում են. երեքշաբթի, հինգշաբթի, շաբաթ և կիրակի օրերը—տղամարդիկ 1 ր., կանայք 50 կ., ուսանողները 25 կ.: Չորեքշաբթի օրերը—տղամարդիկ 50 կ., կանայք և ուսանողները 25-ական կոպ.:

Այն հիւրերը, որոնք ներկայացման տոմսակ ունեն վերցրած՝ կլուբ մտնելու համար վճարում են—տղամարդիկ 50 կ., կանայք և ուսանողները 25-ական կոպ.:

Ներկայացումների սկիզբը ժամը ճիշդ 8-ին երեկոյեան:

Սինէմատոգրաֆների սկիզբը ժամը 9-ին երեկոյեան:

(Ե.) տ. 994 0—20

Ժողովրդական Տուն

ԶՈՒԲԱԼՈՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

Այսօր, փետրվարի 28-ին

կայանալու է

ԱՏՐՊԵՏԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

«ՖԱՐՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆԵՐԻ ՄԱՐԳԱՐՏԱՇԱՐԸ»

(Մինչև օրս ոչ մի եւրոպական լեզուով չէ թարգմանված): Առաջին անգամ պարսկերէնից հայերէն թարգմանել, ուսումնասիրել և կենսագրել է դասախօսը: Երեւում ճարտ բանաստեղծուհիների կենսագրութիւնները, երգերն ու բացատրութիւնները 1000 տարվայ ընթացքում՝ 900 թ. մինչև 1900 թ.:

Մէջընդմէջ մոգական լապտերով ցոյց կը տրվեն պարսկական պատմական ներքին կեանքի պատկերներ, որոնք արտահանված են XIII—XVII դարի պարսիկ ձեռագիրների մինիատիւր նկարներից:

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին:

Տոմսակների գները 50-ից մինչև 5 կոպ.:

ԲԺԻՇԿ

Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանօվսկայա փողոց, տուն Սէյլանովների, № 18, տելեֆոն 615.

Առաւօտեան 12—1 ժամը

Երեկոյեան 5—6 ժամը

(Ե.Հ.Կ.) տ. 819. 100—68

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. գործ.)

25 փետրվարի

Խրիստիանիա.—Համալսարանը և քաղաքային ինքնավարութիւնը ողջունեցին Հարաւային Բեւեռին հասած Ամունդսէնին: Թագաւորը շնորհաւորանքներ ստացաւ մի քանի օտարերկրեայ միապետներից:

Աֆդենպօստէնում Ամունդսէնը հաղորդում է արշաւախմբի մանրամասնութիւնները: «Նախապատրաստական աշխատանքները սկսված էին 1911 թ. փետրվարից Հեռաւոր-Հարաւ կոչված տեղում: Հոկտ. 7-ին հինգ մարդ չորս սահնակներով 52 շների հետ դիմեցին դէպի Բեւեռը: Նոյեմբ. 4-ին հասանք 85 աստիճան լայնութեան: Ճանապարհը դարձաւ համարեա անանցանելի 10,000 ֆուտի հասնող լեռնային շերտերի պատճառով:

«Նոյեմբ. 18-ին հասանք սառցային դաշտի, նոյեմբ. 19-ին հասանք 87 աստիճանի 40 րոպէում 10,750 ֆուտ բարձրութեան վրա: Նոյեմբ. 25-ին 80 աստ. 16 րոպէում բացվեց բոլորովին հարթ տարածութիւն: Նոյեմբ. 30-ին հասանք 89 աստ. 45 ր.: Դեկտ. 1-ին փչեց թեթև հարաւ-արեւելեան քամի, ապրութիւնը բարձրացաւ մինչև 23° ըստ Ցէլսիուսի: Կէսօրվայ ժամը 3-ին ճանապարհորդները կանգ առան, ովքեան նրանց հաշւով հասել էին Հարաւային Բեւեռին: Բարձրացրինք նորվէգիական մետաքսեայ դրօշակ և Հարաւային Բեւեռը շրջապատող հողի ահագին տարածութիւնը անուանեցինք «Հաակօն VII թագաւորի երկիր»: Գիշերը հետազօտեցինք տեղը 8 կիլոմետր շրջանով: Հետևեալ օրը երեկոյեան ժամը 6-ից մինչև առ. ժ. 7-ը չափումներ էինք անում 89 աստ. 55 ր. մէջ: Որպէսզի աւելի մօտենանք Բեւեռին, ճանապարհորդներս անցանք 9 կիլոմետր դէպի հարաւ: Դեկտ. 3-ին պայծառ օր էր: Մենք մօտեցանք Հարաւային Բեւեռին այնքան, որքան այդ կարելի էր որոշել մեր ձեռքի տակ գտնվող գործիքներով: Բեւեռի վրա մենք շինեցինք փոքրիկ վրան, ծածանեցրինք նրա վրա նորվէգիական դրօշակ և վրանը անուանեցինք «Բեւեռային Տուն»: «Հեռաւոր-Հարաւ» կոչված տեղից մինչև Բեւեռը 1400 կիլոմետր տարածութիւն անցանք, ամեն օր գնալով միջին թւով 25 կիլոմետր: Մենք վերադարձանք դեկտ. 4-ին գեղեցիկ եղանակի ժամանակ: Դեկտ. վերջերին հասանք այն տեղը, որտեղից դուրս էինք եկել, ունենալով 2 սահնակ և 11 շուն: Արշաւախմբին բոլոր մասնակցողները առողջ են»:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

26 փետրվարի

Պետերբուրգ. (Պաշտօնական).—Վերջին օրերը մի քանի պարբերական հրատարակութիւնների մէջ տեղեկութիւններ երևացին՝ իբր խիստ տարաձայնութիւն է ծագել մինիստրների խորհրդի նախագահի և արդարադատութեան մինիստրի միջև այն գանգատի առիթով, որ տուել են հայ ժողովրդեան ներկայացուցիչները ընդդէմ կովկասեան բարձր դատաստանական օրգանների դէպի իրանց ցոյց տուած անկանոն վերաբերմունքի: Յիշեալ տեղեկութիւնների մէջ մատնանշվում էր, թէ մինիստրների խորհրդի նախագահը անպատ եզրակացութիւն է արել Թիֆլիսի դատաստանական պալատի աւագ նախագահի գործունէութեան մասին, որպիսի եզրակացութիւնը իր հերթին առաջ բերեց կտրական հերքում արդարադատութեան մինիստրի կողմից:

Վերոյիշեալ հաղորդագրութիւնը ուղղակի յերիւրանք է:

Մինիստրների խորհրդի նախագահին Պետական Դումայի անդամներից մէկը հայ ժողովրդեան յիշեալ գանգատի առիթով ներկայացրեց գրաւոր յայտարարութիւն, որը ստատս-սեկրէտար Կոկովցեվը ուղարկեց արդարադատութեան մինիստրին՝ սահմանված կարգով բացատրութիւն ստանալու համար: Ընդ սմին սակայն ոչ մի եզրակացութիւն կամ դատողութիւն ստատս-սեկրէտար Կոկովցեվը իր կողմից չարեց: Ստատս-սեկրէտար Շչէգլօվիտովը իր պատասխանի մէջ սոսկ բացատրութիւն հաղորդեց մինիստրների խորհրդի նախագահին մատուցված գրութեան փաստերի առիթով: Ոչ մի տարաձայնութիւն գրութեան մէջ շօշափված հարցի մասին՝ ըստ էութեան՝ մինիստրների խորհրդի նախագահի և արդարադատութեան մինիստրի միջև տեղի չունեցաւ, և Կոկովցեվի դիմումը Շչէգլօվիտովին՝ ներկայ գործի նկատմամբ՝ ներկայանում է ամենասովորական երևոյթ մինիստրների խորհրդի նախագահին ներկայացվող հարցերը քննելու կարգի մէջ:

Պետերբուրգ.—Այսօր ի Տէր հանգուցեալ Ալէքսանդր III կայսրի ծննդեան յիշատակին Պետրոս-Պօղոս տաճարում մատուցվեց պատարագ ու հոգեհանգիստ: Ներկայ էին կայսրը, կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնան, Մեծ Իշխանուհիներ և Մեծ Իշխաններ:

Խրիստիանիա.—Աշխարհագրական ընկերութիւնը առաջարկում է կառավարութեանը տալ Ամունդսէնին արքունի նպաստ հիւսիսային համաստեղութեան երկիրները հետազօտելու համար, և յայտարարել ազգային հանգանակութիւն:

Մադրիդ.—Կանալեխասը սենատում յոյս յայտնեց, թէ Ֆրանսիայի հետ բանակցութիւնները շուտով կը վերջանան:

Զագրեբ.—Աւելի քան 3000 ուսանող և գիմնազիստ ցոյց կազմեցին, երգելով ազգային երգեր՝ Սէրաէվօյի ցոյցի ժամանակ վիրաւորված ուսանող Սալինագիչի ապաքինման առիթով:

Դիւնկիրխէն.—Համբուրգից եկած շոգենաւի վրա երևան հանվեց զինուորական կոնտրաբանդ Մարոկկօյի համար, 56 արկղ մաուզերներով ու փամփուշտներով: Արկղները գրաւվեցին:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

25 փետրվարի

Լոնդոն.—Կառավարութիւնը նորից հրաւիրեց հանքային բանւորներին և հանքատէրերին ընդհանուր խորհրդակցութեան:

Համբուրգ.—Գազային ձեռնարկութիւնները, Անգլիայի քարածխային գործադուլի պատճառով, փողոցային լուսաւորութիւնը կիսով պակասեցրին:

Բեռլին.—Երեկոյեան սկսվելու է դերձակ-արհեստաւորների լոկաուտը Բեռլինում և 175 քաղաքներում: Լոկաուտը վերաբերում է 35,000 մարդու:

Բեռլին.—Երկուշաբթի օրվանից սկսվելու է սօցիալիստ-բանւորների գործադուլը:

Բալեարօլիդ.—Մի քանի հազար բանւոր ցոյց սարքեցին մաքսատան դիմաց, այրեցին մաքսատան բոլոր շինութիւնները, ժանդարմներին հանդիպեցին քարերով: Վիրաւորված են 8 ժանդարմ և մի քանի ցուցարարներ:

26 փետրվարի

Էսսէն.—Հանքային բանւորների եռեք դաշնակցութիւնների պատգամաւորների կոնֆերենցիայում 507 ձայնով ընդդէմ 74-ի որոշվեց գործադուլ յայտարարել:

Բօխում.—Քրիստոնէական միութիւնների բանւորների միտինգներում գործադուլը մերժվեց:

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

25 փետրվարի

Պեկին.—Նանկինի ժողովը տեղեկացրեց Իւանշիկային, թէ քանի որ նա անկարող է գալ Նանկին, ուստի ցանկալի է, որպէսզի նա շուտով ստանձնէ չինական հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը, և թէ անհրաժեշտ է կազմել ժամանակաւոր կառավարութիւն: Իւանշիկայը ստանալով հեռագիր Նանկինից՝ պաշտօնի է կանգնելու Պեկինում, որից յետոյ նա հեռագրով երդում է տալու ժողովին: Ցեառյ վերջինս կը յայտարարէ Իւանշիկայի նախագահ ընտրված լինելու մասին ի լուր երկրի: Այնուհետև նախագահը հեռագրով կը հաղորդէ Նանկինի ժողովին կաբինէտի համար ընտրելիների անունները, որպէսզի ժողովը հաւանութիւն տայ թեկնածուների ցուցակին: Կաբինէտի նոր անդամները կընդունեն Նանկինի ժամ. կառավարութիւնից կառավարական գործերը: Իւանշիկայը նախագահի պաշտօնի մէջ կը մտնէ վաղը:

Բաօդինֆու յում կողոպուտները տևեցին 3 օր: Ամբողջ քաղաքը քարուքանդ է եղած հրդեհից: Կողոպուտին մասնակցում էին 3-րդ և 4-րդ զօրաբանակի զօրքերը: Զինուորները քաղաքի լիակատար տէրերն էին, ոչ ոքի չէին թողնում, ստիպում են ոյժով գնացքներ պատրաստել, որոնցով ուղարկում են կողոպուտը և մեկնում են իրանք: Օտարազգիների կոտորածների լուրերը սխալ են: 1800 ապստամբներ հեռացել են քաղաքից ու աճաբեկում են ազգաբնակութիւնը:

Մուկդէն.—Սինմինտինի մօտերը ջարդվեց 200 մարդուց բաղկացած կողոպտիչների մի խումբ:

Քաղաքը և առևտրական ընկերութիւնները կազմակերպում են ինքնապաշտպան խմբեր:

Գեն.-Նահանգապետը յայտարարեց, թէ Մանջուրիա եկած յեղափոխականները, որոնք նիւթական նեղ դրութեան պատճառով կողոպուտների են ձեռնարկել, կարող են դրամ ստանալ հայրենիք վերադառնալու համար կամ ծառայութեան մտնել:

Ջժանցզօլինի և Նէլուցինի նախաձեռնութեամբ կայացաւ զինուորական և քաղաքացիական պաշտօնեաների բազմամարդ խորհրդակցութիւն քաղաքացիների մասնակցութեամբ՝ հանգստութեան պահպանման միջոցների մասին:

Պանտուֆու ուղարկվեց մի զօրամաս, որովհետև այնտեղից ստացվում են անհանգիստ տեղեկութիւններ:

Գիրին.—Տանիւն և Խունչուան շրջանների իշխանութիւնները հաղորդում են, որ սովեալների թիւը հասնում է 6500-ի, և միջնորդում են օգնութեան մասին:

Գեն.-Նահանգապետի կարգադրութեամբ՝ ազգաբնակութիւնը հրաւիրվում է վճարել հարկերը նախկին չափով:

Կաշգար. — Այստեղ պաշտօնական տեղեկութիւն ստացված չէ բօղդիխանի հրաժարականի և հասարակապետութիւն յայտարարելու մասին:

Չիֆու.—Նահանգապետը արձակուրդ է տալիս հին զօրքի օֆիցէրներին և պաշտօնեաներից պահանջում է կտրել ծամերը՝ սպառնալով պաշտօնից զրկել:

Վէնջոուում անկարգութիւնները շարունակվում են: Ուղարկված են 1500 զինուոր գնդակացիրներով:

Կուլջա.—Ի նկատի ունենալով որ անկարգութիւններ են տեղի ունենում մօնղոլական գնդերում և դաշտերի միջով ապրանքներ փոխադրելու ժամանակ կարող են յարձակումներ լինել, առևտուրը կանգ է առել: Անկարգութիւնները ճնշելու համար յեղափոխականները ուղարկել են հեծելազօր:

Մանիլիա.—Ամերիկական 500 զինուոր մեկնում են Պեկին:

26 փետրվարի

Պեկին.—Իւանշիկայը հանդիսաւորութեամբ ստանձնեց հասարակապետութեան նախագահի պաշտօնը: Հանդէսից յետոյ նախագահին շնորհաւորեցին պալատականները, զօրամասերի հրամանատարները, գաւառական և մայրաքաղաքի պատգամաւորութիւնները: Երեկոյեան լինելու է երթ լապտերներով:

Մայրաքաղաքում հանգիստ է: Կողոպտիչների գլխատումները շարունակվում են: Ամեն օր կախում են չորս կամ հինգ հոգու:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՑՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

25 փետրվարի

Թէհրան.—Սալար-ուդ-Դովլէն գտնվում է դեռ Քիրմանշահում: Քիւրդստանի կառավարիչ նա թողեց Մուջալալ-ուս-Սալթանէին:

Եար-Մօհամէդը մնացած ֆէդայիներով եկաւ Թէհրան:

Ուրմիա. — Թիւրքերից գրաւված Չիարիկ բերդի զօրքը ստացաւ օգնութիւն երկու վաշտով ու երկու լեռնային թնդանօթով:

Թիւրքերը վիճակագրում են գրաւած շրջանների ազգաբնակութեան:

Ջուլֆա.—Եկաւ և անցաւ Թաւրիզ Սունջէնի կօզակների գունդը:

Խօյից եկաւ ու դիմեց Գանձակ կովկասեան երրորդ հրացանաձիգ գունդը:

26 փետրվարի

Թաւրիզ.—Կովկաս մեկնեց պօլտավեան կօզակների գունդը, որի փոխարէն եկաւ սունժէնեան գունդը:

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

25 փետրվարի

Հռօմ.—Ստեֆանին հաղորդում են Կահիրէից, որ, համաձայն լուրերի, Ադանայում խօջաները քարոզում են կոտորել իտալացիներին և հայերին:

Ստեֆանին հերքում է թիւրքական այն տեղեկութիւնը, թէ իտալացիք ռմբակոծել են Զմիւռնիան:

Կ. Պօլիս.—Պատուիրակների ընտրութիւնները կը սկսվեն մարտի 5-ին, պատգամաւորների ընտրութիւնները՝ 2 շաբաթ յետոյ:

Բ. Դրանը մօտ շրջաններում չեն հաւատում մեծ պետութիւնների միջնորդութեան աջողութեանը:

26 փետրվարի

Հռոմ.—Ռուսաց դեսպանատան խորհրդատուն և ֆրանսիական, անգլիական, գերմանական ու աւստրիական դեսպանները առանձին-առանձին հարց տուին արտաքին գործերի մինիստրին, թէ ինչ պայմաններով Իտալիան թոյլ կը տայ, որպէսզի մեծ պետութիւնները միջնորդի դեր կատարեն պատերազմում: Մինիստրը խոստացաւ պատասխանել յետոյ:

—

Բէնգազի.—Զօրքերը փոթորկի պատճառով անկարող եղան ափ իջնել:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

—

Դարձեալ Պանկալթիի դաւադրական արարքները

Կ. Պոլիս, 17 փետրվար

Կ. Պոլսոյ հայութիւնը տարօրինակ դրութեան մը մատնուած է, վասնզի երեքշաբթի օրը Կ. Պոլսոյ լրագրաց պատրիարքարանէն հաղորդուած՝ իբր թէ տեղակալ սրբազանի կողմէ ոսկորներու փոխադրութիւնը արտօնող հեռագրին պատճէնը ելեւան ելած է, թէ կեղծ էր ու բնաւ համապատասխան չէր իսկական հեռագրին, որ բացարձակապէս կը զլանար այդ արտօնութիւնը:

Խառն ժողովը երկու օր առաջ նիստ գումարելով, գոնիակ կերպով, նոյն իսկ առանց քարտուղարներու ներկայութեան, երկարօրէն միջոցներ մտածած է գործուած սխալը դարմանելու համար և այսօր ալ, կրկին գումարուելով, վերջնական ու վճռական որոշում մը պիտի տայ:

«Մշակի» ընթերցողները թերեւս մեծ զարմանքով պիտի կարդան, թէ ինչպէս կաթողիկոսական տեղակալին անուան տակ՝ պաշտօնական կեղծիք կը գործադրուի այսքան փափուկ գործի մը մէջ, ուր կառավարութիւն և պատրիարքարան կատարելապէս իրարու դէմ պայքարեցան իրենց շահերուն համար:

Այս սխալը, որ կրնար ծանր հետեւանք առաջ բերել և Արշարունի սրբազանը տապալել, մեծ հրճուանք առաջ բերած է իր հակառակորդներու շրջանակին մէջ:

Մանաւորապէս գործադրուած դաւադրութեան մէջ մեծ բաժին մը ունի, կըսուի, Պերայի քարոզիչ Հմայեակ եպ. Դիմաքսեանը, որ, հակառակ իր բուռն տենչանքներուն, չկրցաւ պատրիարք ընտրուիլ:

Հետեւաբար՝ ամեն անգամ որ պատրիարք մը անժողովրդական դարձնելու առիթը կը ներկայանայ, իր ձեռքերը շփելով՝ գործի կը խառնուի:

Հմայեակ եպ., որ միշտ ազգ. ժողովի մէջ հարստահարութեանց խնդրոյն դատախազն է, որ հայոց ժողովուրդին ներբողիչը, ազգ. վարչական գործերու աւագըը, վերջապէս ժողովրդականութեան մեծ մուրացիկ մը, վերջին օրերս չարաչար կը շահագործէ Պանկալթիի գերեզմանատան խնդիրը:

Հայրենասիրութեան, եկեղեցասիրութեան և ժողովրդասիրութեան այս ինքնակոչ առաքեալը իրեն բան-գործ ըրած է Պերայի մէջ հանդիպողին յայտարարելու, թէ գերեզմանատան պատերը փլցնել անկարելի է, որչափ ատեն որ կաթողիկոսական թոյլտուութիւն ձեռք չբերուի:

Այս կերպով կուզէ նեղ դրութեան մատնել ազգ. վարչութիւնը և պատրիարքը, որ կառավարութենէ լուրի գոհացուած ստացած ըլլալով չի կրնար հիմա երկար ատեն սպասցնել կառավարութիւնը, և եթէ ժողովուրդը հակառակի, իրեն ուրիշ բան չի մնար ընելու, եթէ ոչ իր պաշտօնը ձգել:

Ասիկա իրապէս հրճուանք կը պատճառէ իրեն. և ճիշդ այս եզրակացութեան բերելու համար գործերը, Հմայեակ եպ., կըսուի թէ, խումբ մը հայոց թելադրած է հեռագրել Էջմիածին, որ պատրիարքարանի խնդրած թոյլտուութիւնը չտրուի:

Այդ հեռագիրը, կըսուի թէ, նամակով Սոֆիա հաղորդուած է և անկէ տեղակալին հեռագրուած, ասով միտքերը շփոթելու և Էջմիածնայ մէջ սա գաղափարը ներշնչելու, թէ պատրիարքարանը ճնշման տակ կը խնդրէ այդ թոյլտուութիւնը, մինչ ժողովրդային կամքը ատոր հակառակ է:

Հետեւաբար կատարելապէս ատիկա դաւադրութիւն մըն էր ազգային իշխանութեան դէմ:

Երեք օր առաջ (երեքշաբթի փետրվարի 14), երբ գործը այս պայմաններուն մէջն էր, Արշարունի պատրիարք կը ստանայ տեղակալ Գէորգ արքեպ.-ի մէկ հեռագիրը, որ իր իրաւասութենէ դուրս կը համարէ այդ արտօնութիւնը տալ:

Արշարունի սրբազանը, ժողովրդային յուզման տեղի չտալու համար, հեռագիրը իր քով կը պահէ, հետեւեալ օր գումարելի խառն ժողովին ներկայացնելու համար:

Սակայն Կ. Պոլսոյ ընդծովեայ հեռագրատան մէկ պաշտօնեան, որ «Ազատամարտի» խմբագրութեան հետ յարաբերութիւն ունի և այս տեսակ պարագաներու՝ լուրերը կը հաղորդէ այդ խմբագրութեան, գաղտնիքը կը հրապարակէ՝ «Ազատամարտի» մարդոց հաղորդելով լուրը:

Բերնէ-բերան լուրը կը տարածուի ամբողջ Պերայի մէջ և կէսօրէ կը հասնի Հմայեակ եպ.-ին ականջը:

Դիմաքսեան եպ., գործելու ժամը հասած համարելով, երբ թէ լուրը ստուգելու համար, Պերայի քահանաներէն մէկը պատրիարքարան կը ղրկէ, չմոռնալով պատրիարքը ահաբեկող ժողովրդային անդոյ յուզման մը երկիւղալի շշուկն ալ յայտնելու պատրիարքին:

Քահանան պատրիարքարանի մէջ չի գտներ Արշարունի սրբազանը, զի հիւանդանոց այցելութեան գացած էր: Քահանան կը փութայ Եդիւ-Քուլէ և հոն կը հաղորդէ Պերայի գերաշնորհ և ազգասէր քարոզիչին յանձնարարութիւնները: Պատրիարքը՝ ժողովրդային յուզման լուրը առնելով կահաբեկի, մտածելով մանաւանդ թէ ազգային վարչութեան այնքան մաքառումներով ձեռք բերած յաջող արդիւնքը վիժման վտանգին տակ է, եթէ ժողովուրդը կրօնական մոլեռանդութեամբ մը ընդվզի և արիւնհեղութեանց իսկ տեղի տայ:

Խորապէս յուզուած՝ քահանան կը ճամբէ, յորդորելով որ ժողովուրդը հանդարտեցնեն և արդիւնքին սպասեն անվրդով և խաղաղ կերպով: Միւս կողմէն, մտածելով թէ կրնայ ըլլալ, որ հայ թերթերու մէջ ալ արձագանգ գտնէ տեղակալէն եկած հեռագիրը, և ժողովուրդը յուզման մատնուի, անմիջապէս իր հետեւորդներէն Գրիգորիս վարդ. Պալագեանին կը հրամայէ հայ լրագրաց խմբագրատուները երթալ և իր անունովը խնդրել, որ այդ հեռագիրը չհրատարակուի:

Պալագեան վարդապետ, փոխանակ այս հրամանը ուղղակի կատարելու, խմբագրութիւնները հաւատալու համար հեռագրի մը օրինակ կը ներկայացնէ, և լրագիրները զայն նոյնութեամբ կը հրատարակեն:

Հետեւեալ օրը խառն ժողովին մէջ խնդիրը նկատի կառնուի և կորոշուի, որ հեռագրով մը արտօնութիւն ուզուի տեղակալէն:

Դուրեան արքեպ. կը պահանջէ, որ այդ հեռագիրը աւելի բողոք մը ըլլայ, քան թէ խնդրանք:

Վարչութիւնը, ապացուցանելու համար որ ճնշում չկայ, Գրիգորիս վ. Պալագեանը կը ղրկէ Սօֆիա, անկէ բացատրելու համար խնդրոյն փափկութիւնը և միանգամայն ստիպողութիւնը:

Այսօր խառն ժողովը պիտի գումարուի, և հաւանական է, որ Դուրեան եպ.-ի ծրագիրը ընդունուի և պատրիարք ու կրօն. ժողով միասին ստանձնելով պատասխանատուութիւնը հանդէպ ապագայ կաթողիկոսին ոսկորներու փոխադրութիւնը կատարեն փութով:

Միւս կողմէ, երէկ, կըսուէր, թէ Սուրէնեանց արքեպ. նոր հեռագրով մը իր անձեռնհասութիւնը մէջ բերելով դարձեալ մերժած է պատրիարքին խնդիրքը:

Իր բռնած ընթացքը շատ գէշ տպաւորութիւն ըրած է ժողովրդին վրայ, որ հիմուրնէ յուսախաբութեան մատնուած է իր անձէն:

Հարկ էր Սուրէնեանց գիտնալ, թէ Թիւրքահայոց համար գէթ իր ընտրեալ կաթողիկոսի հանգամանքը ուրանալ կարելի չէր, և մեզի համար կանոնիգայի խնդիր չկար, մինչ Կովկասի համար այս տեսակ պարագայի մը՝ իրեն վերապահուած դնելը շատ բնական պիտի ըլլար:

Միւս կողմէն՝ պէտք էր ըմբռնէր հեռատեսութեամբ, թէ երբ պատրիարքը, ինքն ալ եպիսկոպոս մը ըլլալով և շուրջը այնքան ուրիշ եպիսկոպոսներ, եթէ նուէր դիւանագիտական հաշիւ մը չունենար, ապահովաբար իրեն պէս եպիսկոպոսի մը վճիռին դիմում չպիտի ընէր:

Այս պարագաները կերեւայ թէ նկատի առնող չկայ Էջմիածնայ մէջ:

Եթէ Գէորգ արքեպ. Սուրէնեանց լոկ պահպանողական-աւանդապահական նկատումներով է, որ չարտօներ այդ փոխադրութիւնը, աւաղ ուրեմն հայ ազգին, որ շատ ձախող ընտրութիւն մը ըրած է այս ըմբռնումներով մէկը ընտրելով կաթողիկոս:

Մակար կաթողիկոս՝ այս տեսակ պարագայի մը մէջ այդ թոյլտուութիւնը ըրած է, և ամէն ոք գիտէ, թէ Մելքիսեդէկ եպ. Մուրադեան, Իզմիրի մէջ, նոյն իսկ կաթողիկոսական հրամանին առանց պէտք տեսնելու, ոսկորներու փոխադրութիւն կատարած է իբր թեմակալ:

Ասոնցմէ աւելի խիստ երեւալ կուզէ արդեօք Սուրէնեան արքեպ.:

Ամերիկայի հայոց առաջնորդութեան համար իր ցոյց տուած աններող ոգւոյն քով այս երկրորդ ձախող յամառութիւնը տակաւին պաշտօնի չձեռնարկած՝ իր վրայ լաւ գաղափար մը չներշնչելու պատճառ կը դառնայ:

Սպասենք վախճանին: Շաւալ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ Ք. ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—

Ուղիղ 10 տարի առաջ, փետր. 28-ին, տառատեան մի բօթաբեր լուր տարածվեց Թիֆլիսում, որը ցնցեց ամբողջ հայ հասարակութեանը: Դա Ք. Կարա-Մուրզայի մահվան բօթն էր:

Այդ անունը այնքան սիրելի էր հայ հասարակութեան, որ անկարող էր չը ցնցվել նա, լսելով յիշեալ բօթը:

Հանգուցեալ Ք. Կարա-Մուրզայի կեանքը հէնց այդ հասարակութեան և հայ ազգին էր նուիրված, նպատակ ունենալով տարածել նրա մէջ սէր դէպի երգեցողութիւնը և դէպի մուզիկան: Եւ նետվեց նա այդ հասարակական փշոտ ասպարէզը իր հոգու ամբողջ թափով: Հեշտ չէր ծառայել մի հասարակութեան, որի մէջ երգեցողութեան, մանաւանդ քառաձայնի և մուզիկայի մասին տիրում էին հրէշաւոր հասկացողութիւններ: Թէ ի՞նչ աստիճանի էին հասնում այդ հասկացողութիւնները, դա պարզ կը լինի հետեւեալից: Յայտնի է, որ երգեցողութեան ժամանակ՝ խումբը աջող կառավարելու համար խմբապետը կանգնում է խմբի դիմաց և ձեռքերի զանազան շարժումներով կամ միմիկայով կառավարում է խումբը: Սակայն այն ժամանակները պատարագի արարողութիւն երգել նոյն ձեւով անկարելի էր, որովհետեւ երեսը հասարակութեան կողմը դարձրած լինելը համարվում էր սրբապղծութիւն: Եւ այդ էր պատճառը, որ Կարա-Մուրզան կանգնում էր երեսը դէպի սեղանը, ինչպէս և ներկայումս, և ձեռները շարժում էր ցածր բռնելով: Անշուշտ սա բղխում է նրանից, որ հայ հասարակութիւնը քառաձայն երգեցողութեան մասին հասկացողութիւն չունէր:

Հասարակութիւնը մասամբ այս նորաձեւութեան վրա խէթ աչքով էր նայում հէնց այն տեսակէտից, որ Կարա-Մուրզան դաւանութեամբ կաթօլիկ էր:

Եւ հէնց այս վերջինն էր պատճառը, որ նա երբէք մուտք չէր կարողանում գործել մեր միջնակարգ դպրոցներից և ոչ մէկը երգեցողութեան ուսուցչի պաշտօնով, մինչդեռ այդ նրա ամենամեծ ցանկութիւնն էր, որովհետեւ այդ դպրոցների միջոցով էր, որ կարող էր պրօպագանդիստներ ուղարկել գաւառները: Հազիւ էր աջողվել նրան ոտք դնել Գէորգեան ճեմարանում, բայց այնտեղից եւս հալածվեց մեր ազատամիտ հանգուցեալ Մկրտիչ կաթողիկոսից: Շոկել այդ թիւր հասկացողութիւններն ու ըմբռնումները, ընտելացնել հայ հասարակութեան լայն խաւերը քառաձայն երգեցողութեան, ճաշակել տալ նրան դրա քաղցրութիւնը, տարածել կանոնաւոր երգեցողութիւն ժողովրդի մէջ—ահա նրա նպատակներից մէկը: Եւ այդ գաղափարը նրա մէջ մարմնացնելու համար՝ նա, ազգային և ժողովրդական երգերը վերածելով քառաձայնի, համերգների միջոցով տարածում էր հայ ժողովրդի մէջ: Իսկ այդ ամենը կապված էր բազմաթիւ արգելքների և հսկայական խոչընդոտների հետ, որոնց յաղթահարելու համար հարկաւոր է կամքի անյողդողդ ոյժ, մոլեռանդ երկրպագու լինել իր սիրած գաղափարին, տիրել իր առարկային և լինել փորձված ու հմուտ մանկավարժ:

Ահա այդ վերոյիշեալ բարեմասնութիւններով էր օժտված հանգուցեալ երաժշտապետը: Հանգ. Կարա-Մուրզան, ինչպէս գիտենք, համերգները կազմակերպում էր ոչ թէ ձեռքի տակ ունեցած որոշ խմբով, տալով նրան վարձատրութիւն, այլ պատահական երկսեռ անձնաւորութիւններից, որոնցից նա ընտրում էր աջող ձայներ ու, մըշակելով նրանց, կարճ միջոցում համերգներ էր տալիս:

Ամեն տեղ, ուր նա երեւում էր այդ նըպատակով, ամենքն ուրախութեամբ և սիրով էին առաջարկում իրանց աջակցութիւնը այդ վեհ գործի համար:

Եւ այս վերջին հանգամանքը ոգեւորում էր նրան: Հանգուցեալ Կարա-Մուրզան, իբրեւ փորձված ուսուցիչ և հմուտ դասաւանդման մէջ, կարողանում էր ի մի ձուլել, հաշտեցնել խմբի բոլոր անդամներին և խոնարհեցնել այդ վեհ գաղափարի առաջ: Նրա բարի, ազնիւ և մաքուր հոգին, որ արտայայտվում էր նրա գրաւիչ դէմքի վրա, շատ մեծ բարոյական ազդեցութիւն ունէր իր խմբի վրա: Իսկ նրա հմայող, քաղցր խօսակցութիւնը և բարձր ոգեւորութիւնն իր առարկայով՝ ամբողջ խմբին կապում էր իր անձնաւորութեան հետ մինչ այն աստիճան, որ խմբի անդամներից ոչ մէկը նրան չէր համարձակվի նեղացնել, և շատ անգամ նրա կողմից խմբին հասցված պատահական վիրաւորանքներին ամենայն սիրով ներողամիտ էր վերաբերվում խումբը. այնքան յարգում էին նրան:

Նրա բարոյական ազդեցութիւնը խմբի անդամների վրա չափազանց մեծ էր, և հէնց այդ էր պատճառը, որ ամենքը, չը նայած իրանց յոգնածութեանն ու զբաղմունքին, ամենայն սիրով ամեն օր, ամիսներ շարունակ մի քանի ժամ նուիրում էին խմբական երգեցողութեան: Հանգուցեալ Կարա-Մուրզայի նպատակներից մէկն էլ այն էր, որ պատրաստէր խմբապետներ ամենուրեք խմբեր կազմելու և քառաձայն երգեր տարածելու համար:

Եւ այդ էր պատճառը, որ խմբի մէջ աչքի ընկնող երգիչներին նա պատրաստում էր այդ նպատակի համար:

Հանգուցեալ Ք. Կարա-Մուրզայի գործունէութիւնը մի քանի տարուց յետոյ իր բարերար ազդեցութիւնը ունեցաւ հասարակութեան վրա: Քառաձայն երգեցողութիւնը այնքան պահանջ դառաւ ժողովրդի համար, որ այնուհետեւ դպրոցական և եկեղեցական վարչութիւնները սկսեցին խմբապետներ հրաւիրել իրանց հաստատութիւնների համար, մի բան՝ որին դուք առաջ չէիք հանդիպիլ: Հանգ. Կարա-Մուրզայի դրական արժանաւորութիւններից մէկն էլ այն է, որ նա ընդունակ էր երիտասարդ ոյժերի մէջ աչքի ընկնող ձայները առաջ քաշել և հնարաւորութիւն տալ, բարերար գտնել կամ ճանապարհ ցոյց տալ՝ գնալ ձայնը կատարելագործելու: Այդպէս՝ նրա շնորհիւ է, որ երգիչներ Շահլամեան, Վարդիկեան, Ծովակ և ուրիշները կարողացան գնալ Իտալիա ձայները կատարելագործելու, իսկ երգիչ Ամբրումեանը, որին հանգուցեալը Միրզաբէկեանի ծխախոտի գործարանից էր հրապարակ հանել, մի հրաշալի բարիտօն էր, որին փայլուն ապագայ էր սպասում, եթէ վաղաժամ մահը վրա չը հասնէր: Նա պատրաստվում էր ճանապարհվել Իտալիա, երբ ցաւալի դէպքը տեղի ունեցաւ:

Հանգուցեալի գործունէութեան համառօտ կմախքը ներկայացրինք ընթերցողին, թողնելով աւելի մանրամասն խօսելը մի այլ անգամվայ:

Նրա գործունէութիւնը ամբողջ 17 տարուայ եղել է վերին աստիճանի բեղմնաւոր և օգտաւէտ հայ հասարակութեան համար: Սակայն վերջինս մինչեւ այսօր ապերախտ է գտնվել դէպի իր անձնուէր զաւակը, չը յաւերժացնելով նրա յիշատակը որեւէ բանով: Նրա անշուք գերեզմանը և անտիպ աշխատութիւնները բողոքում են հասարակութեան քար անտարբերութեան դէմ: Գոնէ գերեզմանն էլ է յիշենք և մի կոթող կանգնեցնենք նրա վրա: Մարտի 11-ին հանգուցեալի եղբայրը կոնցերտ է տալու գերեզմանի վրա մահարձան կանգնեցնելու նպատակով: Գոնէ այս անգամ թօթափենք մեզանից անտարբերութիւնը և գնանք ներկայ գտնվելու համերգին, որով և յարգած կը լինենք հանգուցեալի յիշատակը:

Ա. Դուլեան

Ա. ԼԻՍՕՎՍԿԻԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

—

Թիֆլիսի հասարակութեանը ծանօթ դասախօս Ա. Լիսօվսկին փետրվարի 25-ին, Արքունական թատրոնում, կարդաց մի դասախօսութիւն «Ազգութիւն և ազգայնութիւն» թեմայով:

Դասախօսը ամենից առաջ ծանրացաւ ազգային հարցի ընդհանուր տարրերի՝ ժողովրդի և ազգի էական ու ներքին տարբերութեան վրա:

Նացիօնալիստ հասկացողութիւնը պայմանաւորվում է երեք կաթէգօրիաներով՝ ազգագրական (ցեղային), պատմական և քաղաքական: Ժողովուրդը բնորոշվում է սոսկ ազգագրական նշաններով. պատմական ու քաղաքականը օտար են նրա համար, մինչդեռ ազգի համար անհրաժեշտ են քաղաքական նշանները: Իւրաքանչիւր ժողովուրդ իր արտայայտութիւնն է գտնում իր յատուկ լեզուով: Ժողովուրդը ունի իր առանձնայատուկ կուլտուրան, նա մի կարեւոր ոյժ է մարդկութեան զարգացման գործում, իսկ ազգը իսկապէս իրանից ներկայացնում է ոչընչութիւն, հետամուտ է՝ հակառակ հոգեւորի՝ լոկ նիւթական կուլտուրայի:

Ապա ուրիշ օրինակներով խտացնելով ժողովուրդ և ազգ—այդ երկու հակադիր ստեղծագործութիւնների նշանակութիւնն ու էութիւնը, դասախօսը անցաւ ժողովրդական և պետական նացիօնալիզմին: Առաջինը ձգտում է ժողովրդի բարիքին, նրա վիճակի բարելաւման: Իր հիմունքում ժողովրդական նացիօնալիզմը ունի տարբերվելու սկզբունքը: Իւրաքանչիւր ժողովրդի նացիօնալիզմ իր ինքնակերպ, բնորոշ գծերով ջանում է տարբերվել մի ուրիշ ժողովրդից: Այստեղից էլ ծագում է ամեն մի ժողովրդի ինքնուրոյն կուլտուրան, որ վերջ ի վերջոյ իր ովասին է հայթայթում ընդհանուր մարդկութեանը: Իւրաքանչիւր ժողովրդի կուլտուրայի բովից ծնվում են ընտրեալ անձնաւորութիւններ, որոնք միաժամանակ հանուր մարդկութեան պանծալի զաւակներն են: Եւ ինքնին հանուր մարդկութեան թշնամի կը համարվի նա, ով կը խանգարէ ամեն մի ժողովրդական նացիօնալիզմի զարգացմանը, նրա ստեղծած կուլտին, որ առաջանում է անհատական գծերի ընդունակութիւնների ուսումնասիրութեամբ:

Այն ինչ պետական նացիօնալիզմը հետամուտ է ազգի բարեկեցութեան: Կեանքի ուսումնասիրութիւնը մատնանշում է նրա առանձին իդէօլօգիան: Իւրաքանչիւր ազգի բնական յատկանիշն է առաջնորդվելով իր շահերի տեսակէտից—ամբողջութիւն ու միութիւն: Ահա այստեղ և ներհակւում են ազգից առաջ եկած ժողովրդի շահերը: Իցէ թէ ազգն ունի իր դերը մարդկութեան քաղաքակրթութեան խնդրում, սակայն իրողութիւնը այն է, որ նա կլանում է ժողովրդի ստեղծագործութիւնը, կլանում և նրա հիւթը: Հինաւուրց Իտալիան յանձին իր ժողովրդի տուեց Գարիբալդիներ և Մաձինիներ, մինչ այժմեան միացած Իտալիան ոչինչ նշանաւոր չէ տալիս: Սակայն ազգը նպաստում է նիւթական կուլտուրային: Բայց և այնպէս այդ կուլտուրան իր օգտագործութեամբ, էլէքտրականութեամբ, գրամօֆոններով և նման գիւտերով անկարող է բաւարարութիւն տալ մարդու հոգեկան պահանջին: Ուրեմն և ազգի անբաժանելիութեան սկզբունքը խախուտ է: Ամեն մի ազգ, բացի վերոյիշեալից, աշխատում է ընդլայնել իր սահմաններն ու իր ազդեցութեան տակ առնել որքան կարելի է մեծ թւով ժողովուրդներ և այդ ասօցիացիայից՝ այդ ազգերի յատկանիշ կողմ կազմող իրար դէմ մրցումից ծագում է միլիտարիզմը:

Դասախօսը այնուհետեւ ծանրացաւ եւրոպական ազգերի առաջանալու համառօտ պատմութեան վրա: Զարգացման ճանապարհի վրա առաջինը ոտք դրեց անգլիական ազգը: Մի-գարեան զարգացումը վերջում պետական կառավարութեանը մասնակից անել տուեց ժողովրդի ներկայացուցիչներին: Յետոյ գալիս է Ֆրանսիան, որի 1789 թ. մեծ յեղափոխութիւնը միանգամայն յեղաշրջեց եւրոպական կեանքը: Ստեղծվեց ազգի միութեան լօզունգը: Մեծ յեղափոխութիւնը այդ կեանքի վրա ունեցաւ երկու տեսակի ազդեցութիւն. 1) Մանր ժողովուրդները ձգտեցին բաժանվել միահեծան մի կառավարիչ ձեռքից ու դառնալ ինքնուրոյն, անկախ. այս հոսանքը ժողովրդական նացիօնալիզմի հոսանքն էր. օրինակ՝ Աւստրիայում, Ռուսաստանում (լեհերը): 2) Այն պետութիւնների ժողովուրդները, որոնք բաժանված էին զատ-զատ մասերի, ձգտեցին ի մի ձուլվել, միանալ. օրինակ՝ Գերմանիան և Իտալիան: Այս սկզբունքը պետական նացիօնալիզմն էր, որտեղից էլ ծագեց տնտեսական քաղաքագիտութիւնը:

Յիշեալ երկու հոսանքներից պատմական բարենպաստ պայմանների բերմամբ ու դասաւորութեամբ յաղթեց պետական նացիօնալիզմը: Եւրոպական ազգերի կեանքը կազմակերպվեց երկու ուժեղ ազգերի՝ մեծբրիտանացիների և ֆրանսիացիների կեանքի ձեւով: Կազմակերպված ներկայումս 4—5 հզօր ազգերն էլ կազմում են այսպէս կոչված մեծ պետութիւնների համերգ (կօնցերտ): Այդ պետութիւնները միւս մանր պետութիւններից անհամեմատ ազդեցիկ են նիւթական ոյժերով, երկրի տարածութեամբ և այլն: Դրանցից իւրաքանչիւրը աչալրջութեամբ հետեւում է իր հարեւան ազգի զարգանալուն, մեծանալուն և ինքը նոյնպէս հետամտում է մրցելու նրա հետ նոյն զէնքերով: Այդ մշտական մրցութիւնից ստեղծվում է խաղաղութեան դիմակը միլիտարիզմը, զարգանում են ռազմի ոյժերը, որոնք և կլանում են ազգի բովանդակ ուշադրութիւնը ի վնաս նրա խաղաղ-կուլտուրական առաջադիմութեան: Ազգերի փոխադարձ մրցութեան տակ նրանցից իւրաքանչիւրը դառնում է սոսկ ռազմական, շահախնդիր: Միջանկեալ ասած, հազիւ թէ մի ազգ, դրդված՝ իր պետական նացիօնալիզմից, մրցում է իր իրական պահանջների համաձայն:

Ազգը ոչ թէ ժողովուրդների խմբակցութիւն է, այլ իրօք առանձին ընկերակցութիւնների, որոնք իրանց որոշ նպատակներն ունենն: Բայց դժբաղդաբար խօսում են ժողովրդի անունից: Ժողովուրդն է, որ հոգում է ազգի ծախքերը, տալիս է զինուորներ, իսկ ազգը յանուն այդ ժողովրդի արդար զոհաբերութեան փառքի ու շահի մըրցութեան մէջ է ծառանում... Ազգը միայն ցուցանակ է, իսկ ներքին կորիզը, հիւթը ժողովուրդն է ամեն մի պետութեան մէջ: Ժողովուրդը աշխատում է, ազգը՝ գործածում. ժողովուրդը ամեն բան տալիս է, ազգը ոչնչացնում է, ջլատում է աշխատող ժողովրդի կենսունակութիւնը: Ընդհանուր կեանքի ղեկավարի դերում հանդէս են գալիս ազգերը, մինչդեռ ամեն մի պետութիւն հիմնված է ժողովրդի վրա:

Ցոյց տալով, որ ժողովրդի և ազգի գաղափարների տարբերութիւնը ցայտուն կերպով աչքի է ընկնում արդի պետական կազմի պայմաններում, դասախօսը վերջում շեշտեց, թէ ազգերի մրցութիւնը չէ կարող երկարատեւ լինել. այդ դրութիւնը կը վերջանայ խոշոր կատաստրոֆայով, որը և հարցը կը լուծի կամ յօգուտ ժողովրդի, կամ յօգուտ ազգի:

«Սակայն ապագայ հասարակական-համայնական կեանքը պատկանում է ժողովրդական նացիօնալիզմին, որի գոյութեամբ և երկրում կը տիրէ անհատի երջանկութիւնը...»,—աւարտեց Լիսօվսկին իր առաջին դասախօսութիւնը, ցաւ ի սիրտ պէտք է ասել, մի աուդիտօրիայի առաջ, որ բաղկացած էր այնքան մարդկանցից, որ կարելի էր պարզօրէն մատների վրա համարել...

Ե.

ՄԻ ՀԱՄԱԿՐԵԼԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

—

Կիրակի, փետրվարի 26-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին կայացաւ Թիֆլիսի ձրի և էժանագին ճաշարանների և թէյարանների ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը, ընկերութեան սեփական տանը:

Ընկերութիւնը անցեալ 1911 թ. ընթացքում բաց է թողել 111,711 ձրի ու 13,964 վճարովի (5 կ.) ճաշ: Ունեցել է 2 պատուաւոր, 34 մշտական, 200 իսկական և 23 օժանդակիչ անդամ: 1911 թ. ընդամենը մուտք եղել է 9727 ր. 79 կ., իսկ ծախք ընդամենը 9574 ր. 57 կ.:

Ընդհանուր ժողովը նախագահ ընտրելով Ս. Կաֆեանին և քարտուղար բժ. Ամբարդանեանին՝ հաստատեց 1911 թ. հաշիւը, ինչպէս նաև 1912 թ. նախահաշիւը, որի գումարն է 9975 րուբլի:

Այնուհետեւ ընդհանուր ժողովը՝ բուռն երախտագիտութեամբ առ ընկերութեան հիմնադիրը ու նրա ոգին ու շունչը կազմող տիկին Հեղինէ Արտ. Աֆթանդիլեանը, միաձայն բաց քուէարկութեամբ ընտրեց նրան

ընկերութեան պատուաւոր անդամ յարգելի տիկնոջ 10 ամեայ բեղմնաւոր ու եզակի գործունէութեան առիթով։

Մի քանի րոպէ տիկինը դարձաւ ժողովականների օվացիայի առարկայ։

Տիկնոջ պատուաւոր անդամ ընտրվելու առիթով ընկերութեան անդամները մատուցին նրան մի ուղերձ ի նշան խորին երախտագիտութեան։

Բացի տիկնոջից ընդհանուր ժողովը պատուաւոր անդամ ընտրեց նաև ընկերութեան գանձապահ Մ. Սվէչնիկեանին սրա օգտակար ծառայութեան համար յօգուտ ընկերութեան։

Վերջում ընտրվեցին վարչութեան անդամներ և թեկնածուներ հեռացողների փոխարէն։

Այս ընկերութիւնը վայելում է Թիֆլիսի ազգաբնակութեան ջերմ ու անկեղծ համակրութիւնը, յիրաւի իր ժողովրդական շօշափելի գործունէութեան շնորհիւ։

Եւ արդարև պէտք է ներկայ լինել այն ժամերին, երբ օրական 500 աղքատ ու տնանկ կին, երեխայ, ծերունի ընկերութեան ճաշարանից ստանում են տաք կերակուր և իրանց քաղցը յագեցնում։ Ես.

ՄԻ ԱՆՈՒՇԱԴԻՐ ՀԱՐՑ

«Մշակի» № 30-ում տպված էր Գանձակից, «Գիտակ» ստորագրութեամբ, մի նամակ («Ապօրինի կնապահութեան պատճառները», գաւառական տեղեկութիւնների բաժնում), ուր համառօտ կերպով բերված էին տեղիս փոխանորդ Լևոն վարդապետի զեկուցման մի քանի կէտերը ապօրինի կնապահութեան վերաբերեալ։ Ինչպէս նամակից երևում է, հայր-սուրբը վիճակիս գիւղերում իր ճանապարհորդութեան ժամանակ առիթ է ունեցել նկատելու այն ընտանեկան կամ բարոյական մի քանի հանգամանքները, որոնք ստիպում են հին սրբագործված նահապետական հայ ընտանիքի անբիծ տղամարդուն ապօրինի կանայք պահել իր տանը։ Խօսք չունեմ, յարգելի են հայր փոխանորդի բերած փաստերը, սակայն մի կարևոր հարց էլ անուշադրութեամբ թէ դիտմամբ սպրդել է նրա զեկուցումից։

Երևակայեցէք մի խեղճ բանւոր կամ հողագործ, որի կինը մեռնելով թողել է մի քանի անչափահաս մանուկներ անխնամ։ Հայրը տարակուսանքի մէջ է. գնալ մի քանի խղճուկ կոպէկներ աշխատել դառն քրտինքով երեխաներին կերակրելու, թէ տանը մնալ հոգալու փոքրիկների բազմատեսակ կարիքները։ Երկու կրակ. իր պարտականութիւնը եթէ կատարէ, երեխաները անխնամ կը մնան, դառնայ մայր՝ սոված կը մնան։

Միայն մի միջոց կայ դժուարութիւնից դուրս գալու համար՝ փնտռել իր նման մի այրի կնոջ, դաշն կապել նրա հետ ընթանալու կեանքի դժուարին ճանապարհով և իբրև ամենաօգտակար ընկեր ամուսնանալ նրա հետ։ Նոր դաշնակիցը կը հոգայ թէ իր և թէ ամուսնու երեխաների կարիքները և դեռ անխոնջ աշխատանքի շնորհիւ մի փոքր չափով էլ կը թեթևացնէ ամուսնու դրսի տանջանքները։

Ահա այս փրկարար մտածմունքներով պաշարված՝ յուսահատ այրին գտնում է իր փնտռածը, պայմանաւորվում նրա հետ. նրանց միօրինակ ձգտումները պսակում են այս երկու նոր բարեկամներին կարիքի զօրեղ կապով։ Մնում է միայն ձևականապէս իրագործել միացումը եկեղեցու միջոցով։

Բայց...

Գործակալ քահանան յայտնում է, որ յօգուտ Մայր-Աթոռի նրանք պարտաւոր են վճարել 7 ր. 50 կ., մի պատկառելի գումար կիսակուշտ չքաւոր մշակի համար։ Նա յիշում է, որ իր առաջին պսակով տուել է մօտ 4 ր. գումար այդ նպատակի համար, իսկ այժմ, երբ կեանքի դառն պայմանները նրա նիւթական կացութիւնը աւելի են անմխիթար դարձրել, նրանից պահանջում են համարեա կրկնապատիկը։

Այժմ նա ինչ անի՞. եթէ այդ գումարի վրա աւելացնենք 3 ր. քահանայի հասանելիք գումարը, 1 ր. 75 կ. էլ բժշկից վկայական ստանալու համար, կազմվում է 12 ր. աւելի մի նախանձելի գումար, որ հոգեպէս թեթևացած կեանքի խորթ զաւակի համար մի անտեսանելի հարստութիւն է։

Մնում է միայն մի միջոց. թողնել եկեղեցին և գնալ ուղղակի տուն, ուր արտասվող մանուկները հաց ու խնամք են աղերսում։ Շրջապատը, մարդիկ, եկեղեցին նրանց բանադրում են, դուրս վռնտում իրանց բարեկամական շրջանից, համարում նրանց անբարոյական, սակայն ի՞նչ փոյթ. թող մարդիկ նրանց այդպէս անուանեն, թող եկեղեցին իբրև անառակ զաւակ ընդունի, բայց այժմ տանը ներքին անդորր խաղաղութիւն է տիրում. այժմ կինը և ամուսինը «անբարոյական վերարկուի մէջ փաթաթված» հոգեպէս հանգիստ են, գոհ, փոքրիկ մանուկները զուարթ, ուրախ։

Ես փաստեր եմ ասում, աղաղակող փաստեր. երբ հայր-սուրբը իր ճանապարհորդութեան միջոցում հնարաւորութիւն չէ ունեցել մտնելու նկատածս «կեանքի խորթ զաւակների» խրճիթները, տողերիս գրողը բազում անգամ առիթ է ունեցել հանդիպել մեր գիւղերում և հէնց քաղաքումս սոյնանման «անբարոյականների», որոնց՝ եկեղեցին անգիտակցաբար ստիպել է այդ հովերով ընթանալ։

Թող մեր օրէնքի պաշտպան հայրերը մանրազննին կերպով շրջահայեն կեանքի լայն խաւերը և 7 ր. 50 կ. չը պահանջեն թէ հարուստից և թէ աղքատից։

Գանձակ Սգուլթու

ՔԱՂԱՔԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Նոր-Բայազէտ, 19 փետրվարի

Փետրվարի 8-ին քաղաքային դումայում մասնաւոր խորհրդակցութիւն կար՝ յատկապէս քաղաքի լուսաւորութեան գործի առիթով։ Տեխնիկ Մօյսէյ Լ. Գալչինսկին, որը, ինչպէս յայտնի է, այս տարի Դիլիջանին էլեքտրական լուսաւորութիւն է մատակարարել, հրաւիրված լինելով մեր քաղաքը՝ առաջարկեց իր ծառայութիւնը նաև մեր քաղաքին, այսինքն ցանկութիւն յայտնեց քաղաքը էլեքտրականութեամբ լուսաւորել։ Նայելով մի քանի ջրաղացների ջրերի դիրքերը, նա գրական կերպով յայտնեց, որ կարելի է այդ ջրերից օգտվել՝ էլեքտրական ույժ ստանալու համար, ուստի զեկուցում տուեց քաղ. վարչութեանը՝ իր պայմաններն առաջարկելով։ Քաղ. վարչութիւնը՝ ստանալով մեխանիկի գրաւոր առաջարկութիւնը՝ առաջիկայ դումայի հերթական ժողովում պէտք է քննէ այդ խնդիրը և մի որոշ եզրակացութեան գայ, մանաւանդ որ այդ հարցին—քաղաքը էլեքտրականութեամբ լուսաւորելու խնդրին—պէտք է անպայման հաւանութիւն տայ նաև նահանգապետը։

Ինչպէս երևում է Մ. Լ. Գալչինսկիի զեկուցումից ամեն մի լամպար (лампочка) գնահատվում է հասարակութեան համար 1 ր. ամսական, իսկ քաղաքի համար աւելի էժան, 15 տարի ժամանակով։ Սակայն երբ էլեքտրական լուսաւորութիւնը մեծ ծաւալ ստանայ քաղաքում, այսինքն քաղաքի ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը օգտվի լոյսից, այն ժամանակ գները աւելի կէժանանան։ Այնպէս որ՝ եթէ բաժանորդները բազմաթիւ լինեն, ամեն մի լամպարը կարող է գնահատվել 5—6 ր. տարեկան կամ ամիսը 50—60 կ. իւրաքանչիւր լամպարի համար, որը 16 մոմի չափ լուսաւորութիւն ունի։

Լուսաւորութեան մասին խօսելով չենք կարող լռութեամբ անցնել այն հանգամանքը, որ, ինչպէս գրած եմ «Մշակի» անցեալ տարվայ № 187-ում, քաղաքը այս տարի գաւառապետ պ. Ֆիլիպովի ձեռներէցութեամբ (հանգանակութեան միջոցներով) ձեռք բերեց 7—8 հատ գազային լապտերներ՝ քաղաքը լուսաւորելու համար։ Այդ լապտերները, որոնք կերօսինով են լուսաւորում, քաղաքի վրա ծախս են նստում 1000 ռուբլուց աւելի, այն ինչ՝ եթէ էլեքտրական լոյսը գնահատվի քաղաքի համար 5 ր. տարեկան, այն ժամանակ քաղաքը մի անգամից կունենայ 200 լամպար, որոնցով կարելի կը լինի կարգին լուսաւորել քաղաքի բոլոր փողոցները անխտիր, քան այժմեան լապտերներն են, որովհետև թէ գազային և թէ տեղական հին փոքրիկ լապտերները վառվում են բացառապէս կառավարչական և հասարակական հիմնարկութիւնների դռներում և մի-երկու կենտրոնական թաղերում, մինչդեռ քաղաքի ծայրերում ժողովուրդը գիշերները խարխափում է մթութեան մէջ և ցեխերում թաղվելով անցնում փողոցներով...

Մի խօսքով, եթէ հարց է դրված քաղաքը լուսաւորելու էլեքտրական լուսաւորութեամբ, որը կերօսինի չափ ծախս ունի, անհրաժեշտ է գործը գլուխ բերել և քաղաքի թաղերը անխտիր լուսաւորել։ Ապա թէ ոչ՝ ժողովրդի մէջ փող հանգանակել կամ հասարակական գումարները ծախսել և քաղաքի անուանի և կենտրոնական տեղերը լուսաւորել, իսկ միւս անկիւնները մոռացութեան տալ,—դա անարդարութիւն կը լինի քաղաքային վարչութեան կողմից, քանի որ լուսաւորութեան ծախքերին հաւասարապէս մասնակցում են քաղաքի բոլոր բնակիչները և հետևապէս բոլորն էլ պէտք է օգտվեն լուսաւորութեան բարիքներից։

Բայց թէ ի՞նչ կը լինի էլեքտրական լուսաւորութեան հարցի հետևանքը, կը գրեմ իր ժամանակին։ Որսորդ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թիֆլիսի մօտերքում մարտի վերջում, կին-բժիշկ Ե. Գ. Սաղգարա-Պասերբսկայայի կալուածքում բացվում են ձրի դասընթացքներ կանանց համար գիւղատնտեսական առարկաներից։ Իբրև դասախօսներ հրաւիրվում են Ալ. Քալանթար, Ա. Թամամշեան, անասնաբոյժ Վ. Լանգ և Բաղրամեան։ Դասընթացքներին կից մըտադրութիւն կայ հանրակացարան բանալ։

◆ Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցում բացվում են դասընթացքներ այն անձանց համար, որոնք ցանկանում են ուսումնասիրել թոքախտի դէմ կռւելու միջոցները։

◆ Երկրագործութեան դեպարտամենտը իբրև նպաստ ուղարկեց Կայսերական Կովկասեան Տնայնագործական կոմիտէին 8000 ռուբլի, կոմիտէի համար սեփական շէնք կառուցելու նպատակով։

◆ Թիֆլիսի ուղղափառ սեմինարիայում տեղի ունեցած աշակերտական խառնակութիւնների հետևանքով կրկին ձերբակալվեցին 8 հոգի։

◆ Մօտ մի տարի սրանից առաջ Թիֆլիսում մեծ աղմուկ հանեց ուսանող Վլադիմիրովի գործը, որը մեղադրվում էր իր կնոջը խեղդելու գործում։ Թիֆլիսի նահանգական դատարանը նրան արդարացրեց։ Մեղադրող իշխանութեան բողոքի համաձայն՝ այս գործը երկու օրս քննվեց Թիֆլիսի դատաստանական պալատում, որը ուսանող Վլադիմիրովին դատապարտեց վեց տարվայ տաժանակիր աշխատանքի։

◆ Պետերբուրգից Թիֆլիս ժամանեց և իր պարտականութիւնների կատարումն ստանձնեց բժշկա-սանիտարական տեսուչ բժշկապետ Կ. Ստեփանեանը, որը Պետերբուրգ էր կանչված իբրև վկայ «Դաշնակցութեան» գործով։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային տնտեսական մասնաժողովի վերջին նիստի ժամանակ առաջարկվեց միսը վերածել երկու տեսակների, այն է՝ պարարտի և նիհարի, և նշանակել համապատասխան սակագին։ Մասնաժողովի անդամների մեծամասնութիւնը մերժեց այս առաջարկը։ Մասնաժողովը նմանապէս մերժեց մսի գինը ժամանակաւորապէս փոխելու առաջարկը։

◆ Առաջիկայ կիրակի Ժողովրդական Տանը տիկ. Ե. Զօրեանը հայերէն լեզուով կը կարդայ դասախօսութիւն բուսաբանութեան մասին։

◆ Այսօր, ամսիս 28-ին Բագուից Մօսկվա է ուղևորվում դերասան Յ. Աբէլեանի ղեկավարութեամբ դերասանական խումբը։ Մօսկվայում առաջին ներկայացումը կը տրվի մարտի 8-ին։ Կը խաղացվի Զուդերմանի «Հայրենական տուն» պիէսը, մասնակցութեամբ դերասանուհի Սիրանոյշի։ Մօսկվայից խումբը մեկնելու է Պետերբուրգ, որպէսզի մարտի 10-ին այնտեղ խաղայ Սումբաթովի «Դաւաճանութիւնը», կրկին Սիրանոյշի մասնակցութեամբ, որտեղից խումբը կրկին կը վերադառնայ Մօսկվա՝ երեք ներկայացման համար։ Կը խաղացվի «Դաւաճանութիւն», «Մէգէա» և «Նամուս»։ Մօսկվայից խումբը կը գայ Նախիջևան (Դոնի վրա) 8 ներկայացումների համար, որտեղ վերջացնելուց յետոյ ներկայացումների շարքը՝ կերթայ Եկատերինոդար և Արմաւիր և ապա Երևան, Կարս, Ալեքսանդրապոլ և այլուր։ Ի դէպ՝ պիտի ասած, որ խմբի այս շրջագայութիւնը ունեցել է մեծ աջողութիւն, թէ նիւթականի և թէ բարոյականի կողմից։ Հասարակութիւնը մի առանձին ուշադրութեամբ և սիրալիր կերպով է վերաբերվել դէպի տ. Սիրանոյշը։

◆ Կիրակի, ամսիս 26-ին Թիֆլիսում տեղի ունեցան աջող թռիչքներ։ Օդի նպաստաւորութեան շնորհիւ հաւաքվել էր անթիւ բազմութիւն։ Թէ օդաթռիչքների հրապարակը (Դիդուբէի դաշտ) և թէ շրջակայ սարերն ու բարձր տների կտուրները լի էին հոծ բազմութեամբ։ Օդ բարձրացողներից Եֆիմովը վերջում մի գեղեցիկ պտոյտ-թռիչք կատարեց քաղաքի վրայով, բարձրանալով խոշոր բարձրութիւն։

◆ Թիֆլիսի V գիմնազիայի բարձր դասարանի մի չքաւոր հայ աշակերտուհի կարօտ է բարեբար անձանց անյապաղ աջակցութեան՝ իր կիսամեայ ուսման վճարը (50 ռուբլի) մուծնելու համար։ Ստացված գումարները յիշեալ նպատակով կը ներկայացվեն ուր հարկն է՝ խմբագրութեանս գրասենեակի միջոցով։

◆ Փետրվարի 25-ին, Կուր գետից, Օրթաճալայում, հանված է պարսկահպատակ Օ. Իսկանդար-խանի դիակը։

◆ Փետրվարի 26-ին Ելիզավետինսկի և Ծղնէտսկի փողոցներում գտնված են երկու նորածին մանուկներ, որոնք ուղարկված են Օլգինսկի ապաստարանը։

◆ Ամսիս 26-ին իր բնակարանում թունաւորվեց, բայց չը մեռաւ Դարիա Շալամովան՝ 16 տարեկան։

◆ Խօսվում է, որ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան անդամ Գեօկչաեվը թողնում է իր պաշտօնը։

◆ Թիֆլիս է ժամանել Խօյի ռուսական զօրախմբի հրամանատարը։

◆ Տօմսկում, կին-միլիօներ Կուխտերինան 80,000 ռուբլու չափ խոշոր գումար նուիրեց քաղաքային դպրոցների օգտին։

◆ Պետական Դումայի պատգամաւոր Մակլակովը գալու է Բագու Հ. Ջ. Ա. Թագիևին պաշտպանելու համար։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԳԻՏԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Հնագիտական գիւտ.—Սէվաստօպոլ քաղաքի կենտրոնում, տուն շինելու միջոցին, գտնվել են կենդանիների ոսկորներ պլիոցինեան շրջանի, նրանց թւում՝ հետքեր ռնգեղջիւրի և առանձին տեսակի ձիերի, որոնք երեք սմբակ ունեն իւրաքանչիւր ոտքի վրա։ Թանգագին գիւտը ուղարկվում է Պետերբուրգ։

◆ Ջրի էլեքտրականօրէն ստերիլիզացիան (վնասակար բակտերիաները ոչընչացնելը).—Յայտնի է, որ՝ աչքի համար աներևոյթ ուլտրա-մանուշակագոյն ճառագայթները, բացի զօրեղ քիմիական ազդեցութիւնից, ունեն և՛ ուրիշ շատ գնահատելի յատկութիւն,—կործանական ազդեցութիւն ամեն տեսակ աննկատելի օրգանիզմի վրա։ Իբրև դրա գործնական հետևանք առաջ է եկել՝ ջուրը ստերիլիզացիայի ենթարկելու նոր սիստեմը, որ վերջին ժամանակներս դարձրել էր իր վրա հիգիէնիստների լուրջ ուշադրութիւնը։

Գործիքը կազմված է մետաղի ցիլինդրից, որի մէջ տեղաւորված է սնդիկի էլեքտրական լամպ, որ զօրեղ լուսաւորում է ուլտրա-մանուշակագոյն ճառագայթներով։ Ջրմուղից ջուրը անցնում է ցիլինդրի միջով, շարունակ լուսաւորվելով լամպից։ Զափագէտ Ա. Վ. Օլշվանգը հաղորդեց մի ժողովում՝ Մօսկվա գետը զտելու իր փորձերից ստացած հետևանքները։

Ստացվեցին ապշեցնող հետևանքներ. այն ջուրը, որ փորձից առաջ պարունակում էր իր մէջ՝ մէկ խորանարդ սանտիմետրում 1,200,000 աղիքային ձողիկ, բոլորովին զտված էր։ Ջուրը վարակված էր և ուրիշ ամեն տեսակ բակտերիաներով, սակայն ստերիլիզացիայից յետոյ ստացվում էր զուտ մաքուր ջուր։ Այսպիսի փորձեր եղել են և Մարսէյլում, Սորբոնում ու Պետերբուրգում և տուել են հիանալի հետևանքներ։ Մարսէյլում փորձերից անցան գործի ու հիմնեցին զտելու մեծ գործիք, որ գիշեր-ցերեկ տալիս է 50,000 վեդրօ ջուր։

◆ Սեռափոխութիւն.—Պրագա քաղաքի գերմանացի բնախօս Շտէյնախը յայտնագործել է սեռերը փոխելու գիւտը։

Ամորձատած (կտրած) առու ծովախոզերն ու մկները, ձուարանի գեղձերը պատուաստելիս, Շտէյնախի փորձերի ժամանակ երևացին իգական կրկնակի սեռային նշաններ, այն է՝ պտուկներ ու ճարպային մասեր։ Դրանց համապատասխան փոխվում էին և գանգը, կմախքն ու մազը։ Փոխվում էր նաև հոգական դրութիւնը։

◆ Անթել հեռագրի նոր սիստեմը.—Պետերբուրգի համալսարանի պրիվատ-դոցենտ Լ. Ե. Գաբրիլովիչը հնարել է մի նոր անթել հեռագիր, որով կարողանում է ընդունել միաժամանակ մի քանի հեռագիր՝ զանազան տեղերից։ Այս յայտնագործութեան ռազմական նշանակութիւնը, մասնագէտների կարծիքով, շատ մեծ է։ Գիւտի հեղինակը մի քանի տարի է, ինչ պարապում է այդ հարցով։ Այս օրերում այդ գործիքը փորձի ենթարկվեց և տուեց ամենասքանչելի հետևանքներ։

◆ Կարևոր յայտնագործում.—Պրոֆէսօր Պ. Բախմետեևը Սօֆիա քաղաքից հաղորդում է փորձնական գիտութիւններին աջակցող Մօսկվայի ընկերութեանը հետևեալը. «Շտապում եմ յայտնել ձեզ, որ երէկ առաւօտը ժամը 3-ին՝ վերջապէս աջողվեց ինձ սառուցման ենթարկած չղջիկը, բոլորովին կարծրացնելուց յետոյ, կրկին կենդանացնել։ Չղջիկի այս մի օրինակը մինչև հիմա էլ կենդանի է և աշխատում է թռչել (մեղանում հիմա սառւերում +12° է)։ Երբ ես նրան (երէկ, առաւօտեան 2 և 3 ժամի միջոցում) դրեցի օդային սառ վաննայում —2° (սեփական մարմնի), նրա հիւթերը սկսեցին պնդանալ, և վերջնականապէս պնդացան մօտ —4°։ Ես հանեցի նրան վաննայից, երբ նրա մարմնի տաքութիւնն էր —5°, և դրեցի սեղանի վրա սենեակում +12°-ի։ Հինգ րոպէից յետոյ նա կենդանութեան նշան ցոյց տուեց և օդ ներշնչեց մի րոպէում 9 անգամ. յետոյ շնչառութիւնը հետզհետէ արագացաւ, թէպէտ սկզբում կրճատումներով, ու կէս ժամից յետոյ նա արդէն շնչում էր մէկ րոպէում 250 անգամ։ Այս միջոցին ներկայ եղող կապիտան Տարաշևը և դոկտոր Բուրեշը (Թագաւորի կենդանաբանական այգուց) հաստատեցին, որ իսկապէս՝ այս չղջիկը, որ բոլորովին քարացել էր, նորից կենդանացաւ»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մուշ, 22 յունվար

1909 թուականին հանգուցեալ Իզմիրլեան երջանկայիշատակ կաթողիկոսի յանձնարարական գրով Բագուի այցելութիւն մը տուի և օգնութիւն խնդրեցի Տարօնոյ, մասնաւորապէս Սասնոյ, աղքատիկ մանուկներու կրթութեան համար։ Հետևեալ ազնիւ ազգայինները բարեհաճեցան այն ատեն տարեկան 350-ական րուբլի նուիրել յանուն Սասնոյ վարժարանաց երկու տարուան համար. մէկ տարուանը կանխիկ տուին, իսկ երկրորդ տարուանը խոստացան ղրկել։ Նուիրատու տիարք հետևեալներն են.

1) Բ. Դոլուխանեան՝ 350 ր., 2) Ա. Վաչեան՝ 350 ր., 3) Ա. Կրասիլնիկեան՝ 350 ր., 4) Մ. Աւագեան՝ 350 ր., 5) «Արամազդ» ընկ.՝ 400 ր., 6) տէր-Ներսէս Տէր-Կարապետեան՝ միանուագ 50 ր.։ Ընդամենը մենք ստացած ենք 1850 րուբլի։

Բագուի բժշկական դասը միևնոյն խոստումը ըրաւ, այսինքն տարեկան 350 ր. տալ, սակայն ցարդ իր խոստումը չկատարեց։ Այդ դրամէն 200 ր. պ. Ս. Ջաւարեանի յանձնարարութեամբ Գուտտենբերգ գրախանութին տուի դասագրքերու գինը, մնացածով մենք բացինք 14 վարժարան, որոնց մէջ կրթուեցան հարիւրաւոր աշակերտներ։ Վստահ եմ, որ նոյն ազնիւ անձերը պիտի հաճին երկրորդ տարուան համար իրենց խոստացածնին ուղարկել, որովհետև դպրոցները բացուած են և ուսուցիչներու ռոճիկները անվճար կը մնան։ Կը սպասենք բարերարներու օգնութեան։

Երկտողովս մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք յարգելի նուիրատուներուն։

Ստորև կը դնենք Սասնոյ վարժարաններու 1910—11 ուսումն. տարեշրջանի ընդհ. տեղեկագիրը։

Առաջնորդ Տարօնոյ և վիճակացն՝
Ն. եպ. Խարախանեան

* * *

Սասնոյ վարժարանաց վիճակագրութիւնը (1910—1911 շրջանի)

1) Իշխնձոր(?) գիւղի դպրոցն ունեցած է 15 աշակերտ. ուսուցիչ Կիրակոս Երէցեան 84 ղրուշ ամսականով դասախօսած է հայերէն, թուաբանութիւն, կրօն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն և գեղագրութիւն։

2) Արտխոնք(?) գիւղի դպրոցն ունեցած է 23 աշակերտ. ուսուցիչ Խորէն Կիրակոսեան 64 ղրուշ ամսականով դասախօսած է՝ հայերէն, թուաբ., աշխարհագ., իրագիտ., պատմ., կրօն, թիւրքերէն և գեղագր.։ Ունեցած է երեք դասարան՝ նախապատր., Ա. և Բ.։

3) Հլողենք(?) գիւղի (Տալւորիկի շրջան) դպրոցն ունեցած է 9 աշակերտ. ուսուցիչ Աստուր Տ. Քաջբերունի 50 ղրուշ ամսականով դասախօսած է մինչև յունիս 28։

4) Գաբըլնօցի(?) (Սասնոյ Փսանք գաւառ) մէջ դպրոցի աշակերտներու թիւն է 24. ուսուցիչ Սահ. Բագրատունին $2\frac{1}{4}$ լիր. ամսականով դասախօսած է հայերէն, թուաբ., պատմութիւն, աշխարհագ., կրօն և գեղագր.։

5) Թորուք(?) (Սասնոյ Փսանք գաւ.) գիւղի աշակերտաց թիւն է 15. ուսուցիչ Սիմօն Տօնապետեան դասախօսած է հայերէն, թուաբ., և գրութիւն. ուսուցչի ամսականն եղած է 50 ղրուշ։

6) Սասնոյ Մըշգեղի դպրոցն ունեցած է 40 աշակերտ. ուսուցիչ Արամ Յակոբեան 80 ղրուշ ամսականով դասախօսած է հայերէն, թուաբ. բնագիտ., պատմ., աշխարհ., կրօն և գեղագրութիւն. վարժարանն ունեցած է Ա., Բ. և Գ. դասարաններ։

7) Հիմենք(?) (Տալւորիկ) գիւղի դպրոցն ունեցած է 20 աշակերտ. ուսուցիչ Արշակ Մկրտիչեան 50 ղրուշ ամսականով դասախօսած է հայերէն, թուաբ., կրօն և գրութիւն։

8) Քոփի (Շատախի շրջան) դպրոցն ունեցած է 21 աշակերտ. ուսուցիչ Լևոն Զաթոյեան 64 ղրուշ ամսականով դասախօսած է հայերէն, թուաբ., իրագիտ., կրօն և գեղագրութիւն։ Դպրոցն ունեցած է երկու դասարան՝ Ա. և Բ.։

9) Տափըզ(?) (Շատախի շրջան) գիւղի դպրոցն ունեցած է 18 աշակերտ՝ բաժնուած երեք դասի՝ նախ., Ա. և Բ.։ Ուսուցիչ Գաբրիէլ Սարգսեան դասախօսած է հայերէն, թուաբ., կրօն, իրագիտ., գեղագր.։ Յիշեալ պարոնը ստացած է 54 ղրուշ ամսաթոշակ։

10) Գեղաշէն (Շատախի շրջան) գիւղի վարժարանն ունեցած է 31 աշակերտ և բաժնուած երեք դասարաններու՝ Ա., Բ. և Գ.։ Ուսուցիչ Մխիթար Աստուածատուրեան դասախօսած է հայերէն, թուաբ., կրօն, աշխարհագրութիւն, պատմ., գեղագր. և ստացած է 50 ղրուշ ամսական։

11) Շէնըզ գիւղը ունեցած է 24 աշակերտ՝ երեք բաժանումով՝ Ա., Բ. և Գ.։ Ուսուցիչ Գարեգին Մարտիրոսեան 54 ղրուշ ամսականով դասախօսած է հայերէն, կրօն, թուաբ., աշխարհագ., պատմ., բնագիտ. և գեղագր.։

12) Սէմալ գիւղի դպրոցն ունեցած է 40 աշակերտ. բացի մանկապարտէզի բաժանումէն՝ Ա. և Բ. դասարաններ. ուսուցիչ Նազարէթ Դաւիթեան 84 ղրուշ ամսականով դասախօսած է հայերէն, թուաբ., կրօն, պատմ., աշխարհագ., իրագիտ., թիւրքերէն և գեղագր.։

13) Տալւորիկի շրջանի Հարթք(?) թաղի դպրոցն ունեցած է 12 աշակերտ՝ Ա., Բ. և Գ. դասարանի բաժանումով. ուսուցիչ Վարդան Աւետիսեան 65 ղրուշ ամսականով դասախօսած է հայերէն, կրօն, իրագիտ. և գեղագր.։

14) Աղբի գիւղի դպրոցն ունեցած է 25 աշակերտ՝ Ա., Բ. և Գ. դասարանի բաժանումով. ուսուցիչ Օհան Ազարեան 75 ղրուշ ամսականով դասախօսած է հայերէն, թուաբ., կրօն, աշխարհագ., պատմութ. և գեղագր.։

15) Կեարմաւի(?) դպրոցն ունեցած է 30 աշակերտ. ուսուցիչը թոյլ եղած է և չէ կրցած գոհացուցիչ դասախօսել։

Սասնոյ վերոյիշեալ դպրոցները վերաբացուած են 1910 նոյեմբեր 1-ին, դասախօսութիւնները վերջացած են 1911 յուլիս 4-ին, շրջիկ փոխ-տեսուչ Արտաշէս Միրզոյեանի հսկողութեամբ, որ ստացած է 26 լիրա օսմ. տարեթոշակ։

Բաց աստի՝ դպրոցներու գրենական և դասագրքերու ծախքն եղած է 30 լիրա օսմանեան։

Դիւան ուսումն. խորհրդոյ Տարօնոյ՝
Ատենապետ Սարգիս Անդրէասեան
Ատենադպիր Արշակ Միրիճանեան
Մուշ, 22 դեկտ. 1911 թ.

Ընդօրինակութիւնը բնագրոյն յար և նման ըլլալուն կը հաստատեմ։

Քարտուղար առաջնորդարանի Մշոյ՝
Նազարէթ Պ. Մարտիրոսեան

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ԹԵՄԻ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՎԱԾ ՁԱՅՆԸ ԿԱԹՈՂԻԿ. ԽՆԴՐՈՒՄ

Ն. Աւագեանը «Մշակի» № 26-ում ուղղում է «Մի քան փաստացի անճշդութիւններ» իմ թղթակցութեան մէջ (4 կէտ. Գ. Ք. Մ.)։

Ապա շարունակում է. «Այդ փաստացի անճշդութիւնները այդ խնդրում (երեւի իր Էջմիածին չը գնալու խնդրում։ Գ. Ք. Մ.) ունեն կարևոր նշանակութիւն և չը գիտեմ ինչ մխտումներով աղաւաղված են յօդուածագիր քահանայի կողմից»։

Նախ՝ համառօտ կը պատասխանեմ մեղադրական 4 կէտերին.

1, 3 և 4-րդ կէտերին Ն. Աւագեանը զուր է «կարևոր նշանակութիւն» տալիս։ Ե՞րբ է եղել ծխ. ժողովը. դեկտ. 3-ին թէ 4-ին։ Ե՞րբ է ստացվել սրբազան առաջնորդի հեռագիրը Էջմիածնից. 3-ին թէ 6-ին։ Այդ միևնոյնն է։ Երկու դէպքումն էլ ուշ էր։ Նա Էջմիածին հասնելու ֆիզիկական հնարաւորութիւն չունէր։

3-րդ կէտը՝ Ն. Սաթունեանի հեռագրի բովանդակութիւնը՝ իմ մտքի ծնունդ չէ.

ինչ բովանդակութեամբ ծխականներից մէկը բերանացի հաղորդեց ժողովին, ես բառացի կերպով տեղաւորել եմ յօդուածումս Այդ մասին կընդարձակեմ ներքեւ։

Իսկ 2-դ կէտը, այո, ճիշդ է, «կարեւոր նշանակութիւն ունի», սակայն ոչ Ն. Աւագեանի համար, այլ թղթակցիս համար։ Այդ՝ իմ օգտին է խօսում։ Այդ մի զօրեղ կռւիր է ձեռքումս, որ ջախջախում է Ներքն. Ն. Աւագեանը նոյեմբ. 20-ին է ստացել է Ն. Սաթունեանի հեռագիրը թէ 24-ին, այդ միեւնոյն է, մինչեւ նա մինչեւ դեկտ. 1-ը անփոյթ է մնացել իր Էջմիածին գնալու կարեւոր հարցը պարզելու։

Այժմ անցնենք իմ «միտումներով աղաւաղումների» հարցին։

ա) Ն. Աւագեանին հանգստացնելու համար կը պարզեմ, որ յիշեալ ծխ. ժողովում նրա անձնաւորութիւնը թէ ժողովականների եւ թէ իմ հետաքրքրութեան առարկայ երբէք չէ եղել։ Բոլորիս զբաղեցրել է մի կարդինալ հարց, որ Աստրախանի լայնակուրծ թեմը զրկվում է կաթող. ընտրութեանը իր ներկայացուցիչը ունենալու հնարաւորութիւնից։ Այնուհետեւ ընդհանուր ուժերով մտածել ենք այդ կարեւոր բացը լրացնել։ Հետեւապէս Ն. Աւագեանի անձի դէմ «միտումներով աղաւաղումներ» անել՝ խնդրի ծանրակշիռ նշանակութիւնը կը նսեմացնէր։

բ) Եթէ հաղորդածս 4 կէտերը Ն. Աւագեանի ճաշակով չեն, այդ իմ մեղքը չէ եւ ոչ էլ «միտումաւոր»։ Ես սղագրական (ստենոգրաֆիա) ճշդութեամբ տուել եմ ժողովի զուտ պատկերը եւ այն, ինչ որ այնտեղ խօսվել է։ Հարկաւոր դէպքում գրածներս կարող եմ ճշդել հոգ. իշխ. ներկայացուցիչ-գործակալի, ժողովի նախագահի եւ ժողովականների ոմանց վկայութեամբ։ Խօսքս այն ժողովի մասին է, որի «1 օր առաջ կամ յետ լինելուն» Ն. Աւագեանը այնքան կարեւոր նշանակութիւն է տալիս «Մշակի» էջերում, սակայն ինքը խաղաղ սրտով եւ անտարբեր խղճով բացակայում էր ժողովից։ Եթէ Ն. Աւագեանը հասարակական շահերին անկեղծօրէն նուիրված անձն էր, ապա նա Ն. Սաթունեանի նախազգուշացնող հեռագիրը նոյեմբ. 24-ին ստանալուն պէս իր անձնափոխանորդութեան հարցը պարզելու համար՝ անպատճառ պիտի դիմէր սրբազան առաջնորդին. բայց նա զլացաւ այդ անել։ Միայն բաւականացաւ Սաթունեանի հետ նոյեմբ. 25-ին մի հեռագրի փոխանակութիւն անել, նրանից պատասխան սպասելու վերջին սահմանը նշանակելով մինչեւ դեկտ. 1-ը. իսկ այնուհետեւ նա սպասողական ու անտարբեր դրութեան մէջ մնաց, մինչեւ որ կայացաւ դեկտ. 4-ի ժողովը, այն էլ պատահաբար։

Այո, շեշտում եմ, եթէ այդ պատահական ծխ. ժողովը չը լինէր եւ եթէ Ղ. Մամաջանեանը ժողով գալու միտքը ճանապարհին փոխէր, մենք այդ օրն էլ չէինք իմանայ Ն. Սաթունեանի պատգամաւորական ձայնից զրկվելու մասին։ Դեռ շնորհակալ պիտի լինել Ղ. Մամաջանեանից, որ նախ քան օրակարգի հարցերին անցնելը՝ հարցապնդում արեց, թէ «ճի՞շդ են քաղաքումս պտտվող լուրերը, որ մեր թեմի պատգամաւորը զրկված է կաթ. ընտրութիւններին մասնակցելուց», եւ ապա բանաւոր հաղորդեց Ն. Սաթունեանի՝ Ն. Աւագեանին խփած հեռագրի բովանդակութիւնը։ Տեղի ունեցած բուռն խօսակցութիւններից պարզվեց, որ ժողովականները անծանօթ են խնդրի բուն էութեանը, ուստի ծխականներիս առաջարկութեամբ ժողովի նախագահ Սուլթանեանը տոմսակ գրեց անձնափոխանորդ Աւագեանին եւ հրաւիրեց ծխ. ժողովի, սակայն նա ժողովի չեկաւ։

Ինչպէս երեւաց, իմ հաղորդածները աղաւաղումներ չեն եղել։ Դարձեալ կրկնում եմ եւ պնդում, որ մեր թեմի ձայնը կորչելու գործում որքան հոգեւոր իշխանութիւնը, նոյնքան եւ անձնափոխանորդ Ն. Աւագեանն է յանցաւոր, որովհետեւ՝

1) Ն. Սաթունեանի նախազգուշացնող հեռագրից յետոյ նա լռութիւն պահպանեց։

2) Նոյեմբերի 24-ից մինչեւ դեկտ. 1-ը ոչ թեմակ. առաջնորդին դիմեց եւ ոչ սինոդին եւ

3) Իր դերը պարզելու եւ իրաւունքները վերականգնելու պարտագանցութիւն եւ գիտակցութիւն ցոյց չը տուեց։

Այս եւ նման դէպքերում պակաս մեղաւոր չեն եւ ընտրողները։ Պատգամաւորի ընտրութեամբ վերջանում է եւ ընտրական կատաղի պայքարը։ Անձնափոխանորդի ընտրութեանը ոչ ոք ուշադրութիւն չէ դարձնում։ Ամենքը ընտրութեան դահլիճից շուտափոյթ փախուստ տալու տրամադրութիւնն են զգում, ուստի եւ շատ դէպքերում անձնափոխանորդների ընտրութիւնը կատարվում է անուշադիր, փութկոտ եւ պատահական բնաւորութիւն է կրում։ Չեն մտածում, որ այսպիսի անակնկալներ պատահելու դէպքում՝ գործն է տուժում եւ ծանրակշիռ ներկայացուցիչների դերում հանդէս են գալիս թեթեւ պաշարով եւ դերին անհամապատասխան մարդիկ, որպիսի օրինակ է հէնց ինքը Ն. Աւագեանը խոստովանվում է թէ՝ «Ես վերին աստիճանի անյարմար էի համարում Թմբկահարել իմ մասին, որ ինձ զրկում են Էջմիածին գնալու հնարաւորութիւնից»։

Հաւատացէք. ինչ կասէք ամբողջ թեմի ժողովրդական ձայնը ներկայացնող պարոնին, որ իր իրաւունքները վերականգնելու սկզբունքային խնդիրը «Թմբկահարութիւն» է համարում ու քար անտարբերութիւնն է գերադասում։

Այս դառը փաստը թող դաս լինի ընտրողների համար։ Գ. ք. Մկրտումեան

Աստրախան, 18 փետրվարի

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Ներկայումս ռուսաց ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ մշտական խորհրդակցութիւններ են կատարվում ներքին գործերի մինիստր Մակարովի եւ սրա օգնական Զօլոտարեվի ու գաւառական վարչութիւնների ներկայացուցիչների միջեւ, 4-րդ Պետական Դումայի ընտրութիւնների հարցի առիթով։

✦ Պետերբուրգում ծնունդ է առնում «անկախ պահպանողականների» կուսակցութիւն՝ 4-րդ Դումայի ընտրութիւններին մասնակցելու համար։

✦ Մոսկվայում ուսանողները հրաժարվեցին լսել մինիստրութիւնից նշանակված պրոֆ. Լօկոտի դասախօսութիւնը, նախկին աշխատաւորական, իսկ այժմ նացիօնալիստ, առաջարկելով հեռացնել համալսարանից պահակախմբին։ Մինչեւ պրոֆեսորի բանակցութիւնը պահակներին դուրս տարան։

✦ Անգլիան առաջարկեց մեծ պետութիւններին միացեալ քայլ անել Իտալիայի առաջ, որպէսզի պատերազմական գործողութիւններ Եգէյեան ծովում չը սկսվեն։ Գերմանիան մերժեց Անգլիայի յիշեալ առաջարկութիւնը։

✦ Թիւրքիան նախատեսելով, որ շուտով Իտալիայի ռազմի նաւատորմը գործելու է Եգէյեան ծովում, 25 միլիօն ֆրանկի փոխառութիւն է կնքում Banque Ottomane-ից։

✦ Թիւրքիայի եւ Չեռնօգորիայի յարաբերութիւնները պաշտօնապէս բարելաւվեցին։

✦ Բ. Դուռը Զարիկովի վերջին միջնորդութեանը կտրականապէս պատասխանեց, որ Թիւրքիան երբէք չէ կարող հաշտվել Տրիպօլիսը իտալացիներից գրաւվելու մտքի հետ։ Թիւրքական լրագիրները շարունակում են իրանց ռազմի տրամադրութիւնը։

✦ «N. W. Journal»-ը պնդում է, թէ Աւստրիան եւ Գերմանիան Իտալիային համաձայնութիւն են տուել սկսելու պատերազմական գործողութիւններ Փոքր-Ասիայի ափերին։

✦ «Secolo»-ն հաղորդում է, որ Դեռնայի մօտ վերջին ճակատամարտում թիւրքերը կորցրին 800 սպանված, իտալացիները 48 սպանված ու 200 վիրաւոր։

✦ «Մ. եւ Ազատութիւն» թիւրքական կուսակցութիւնը օֆիցէրներին արգելում է մասնակցել քաղաքականութեան, կողմնակից լինել ազգութիւնների անկախութեան, մեծ պետութիւնների հետ համաձայնութիւն կապելուն, Բալկանեան status quo-ին եւ պաշտպանելու միայն Թիւրքիայի ամբողջութիւնը։

✦ «Р. З.»-ի ասելով, Թեհրանի ռուսաց միսիան մասնակի տեղեկութիւն ունի, թէ երբ Թաւրիզում ռուսաց զօրքերի վրա յարձակվելու մասին կատարվող խորհրդակցութեանը մասնակցել է Թիւրքաց հիւպատոսական պաշտօնեաներից մինը։ Այդ փաստի հաստատման դէպքում Ռուսաստանը բաւարարութիւն է պահանջելու Թիւրքիայից։

✦ «Р. Сл.»-ի թղթակցին էկս-շահի պալատականներից մինը Օդեսայում յայտնել է, «Նորին մեծութիւնը անձամբ համոզվեց, որ դեռ ժամանակը չէ հասել ձեռք ձգելու պարսկական գահը։ Վաղ թէ ուշ՝ այդ ժամանակը, միեւնոյնն է, կը գայ»։ Ներկայումս էկս-շահի ընտանիքը ամեն պատրաստութիւն տեսած սպասում է Մահմէդ-Ալիին՝ Անգլիա տեղափոխվելու համար։ Համաձայն ռուսաց իշխանութեան կարգադրութեան, այն տեղերում, որտեղից անցնելու է նախկին շահը, ոչ մի առանձին պատիւ ցոյց չէ տրվելու նրան։

✦ «Р. Сл.»-ին հեռագրում են Պեկինից, որ 700 ապստամբ զինւոր հարկադրեցին Պեկինի կայարանի կառավարչին գնացք տալ, որով եւ փախան։ Ճանապարհին բոլորն էլ ձերբակալվեցին եւ գնդակահարվեցին։

✦ Իւանշիկայը նախազգուշացրեց Ամերիկային, Ֆրանսիային, Անգլիային եւ Գերմանիային, որ եթէ նրանք փոխարինաբար գումար չը տան, նա անկարող կը լինի ճնշել անիշխանութիւնը։

✦ Վերջին հեռագրներից երեւում է, որ Պեկինում մի փոքր լաւացել է դրութիւնը։ Տեանցզինում աբինեհութիւնը շարունակվում է։ Որոշ տեղեկութիւններ չը կան Ճանսի, Տատոնֆու եւ Կեանգսու նահանգներից, ուր նոյնպէս բռնկվել է զինւորական ապստամբութիւն։

✦ Բացի այն տեղեկութիւնից, թէ չինական հակայեղափոխական շարժումը ստեղծեցին մանջուր պրինցները եւրոպացիների ձեռքով, ուրիշ աղբիւրից հաղորդում են, որ իբր ապստամբութիւնը արգասիք է Իւանշիկայի դաւերի, որի նպատակն է այդ կերպով առաջ բերել եւրոպական միջամտութիւն ու ազատվել Նանկինի խնամակալութիւնից։

✦ Սունեատսէնը հեռագրում է Պարիզ. «Ստացողական ազգային ժողովում ընտրվել են իբրեւ պատգամաւոր չորս կին»։

✦ Եապոնական պաշտօնական օրգանները խորհուրդ են տալիս Չինաստան մտցնել մեծ պետութիւնների միացեալ զօրաբանակ եւ մեծ պետութիւններից կազմակերպել հովանաւորութիւն մինչեւ երկրի դրութեան պարզվելը։

✦ Վիլհէլմ կայսրի եւ Էմմանուէլ Թագաւորի տեսակցութիւնը տեղ՝ կունենայ մարտի 28-ին Վենետիկում։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

25 փետրվարի

ԿՕԼՕԳՐԻՎ։ Պօզդեօվի օդեգործարանում պայթումից սպանվեց 1 երեխայ եւ մահացու այրուածքներ ստացան 4 բանւոր։

ՆՕՎՕՐՕՍԻՅՍԿ։ Դուման որոշեց քաղաքում մտցնել ընդհանուր ուսում։

ՍՕՖԻԱ։ Համաժողովրդային հանգանակութիւն բացվեց օդային նաւատորմ ստեղծելու համար։

26 փետրվարի

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՒ։ Մարիեվկայի մօտերը 8 զինված մարդ կողոպտեցին Մաթուրեանի փուռը եւ գեն. Զօլօտարեվի հանքը ու սպանեցին վերջինիս որդուն։

ԷԴՕՄՊ։ Կին-օդագնաց Բէրնարը փորձնական թռիչքի ժամանակ ընկաւ եւ սպանվեց։

ՎԻԵՆՆԱ։ Բեռնայի ռուսաց դեսպան ժադովսկիի կեանքի դէմ մահափորձ կատարած ինժեներ Ինիցկին, որ գտնվում է խելագարների տանը Լվովի մօտերը, կրակեց հիւանդանոցի բժիշկ Միկուլսկիի վրա եւ լուրջ կերպով վիրաւորեց նրան։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթեւեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ (I, II եւ III կարգի վագօն.) 10 ժ. 20 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 44 ր. կէսօր., Գանձակ՝ 3 ժ. 18 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 52 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 35 ր. երեկ., Բագու՝ 11 ժ. 43 ր. գիշ.: Մարդատար № 6 գնացքը՝ (միայն I եւ II կարգի վագօն.) 3 ժ. 33 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում 6 ժ. 29 ր. երեկ., Գանձակ՝ 9 ժ. 46 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 20 ր. գիշ., Բագու՝ 8 ժ. 11 ր. առաւ.: Պօստատար № 4 գնացքը՝ (բոլոր կարգերի վագօններով) 11 ժ. 18 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 2 ժ. 12 ր. ցեր., Գանձակ՝ 5 ժ. 29 ր. առաւ., Եւլախ, 7 ժ. 30 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 01 րոպէին կէսօրվայ, Բագու՝ 4 ժամ 52 րոպէին ցերեկվայ: Խառն № 106 գնացք՝ (IV կամ III կարգի վագօններով, երբ կարեւորութիւն պատահի) 6 ժ. 32 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 10 ժ. 42 ր. առաւ., Գանձակ՝ 2 ժ. 57 ր. ցեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 25 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 16 գիշ., Բագու՝ 7 ժ. 12 ր. առաւ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ Մարդատար № 74/75 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագօններով) 11 ժ. 48 ր. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 7 ժ. 01 ր. առաւ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 10 ժ. 31 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 3 ժ. 45 ր. ցեր., Ուլուխանլու՝ 4 ժ. 12 ր. ցեր.: (Առանց Երեւան մտնելու: Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը Երեւան ուղեւորվում է 4 ժ. 37 ր. ցեր., եւ Երեւան հասնում 5 ժ. 20 ր. երեկոյեան. Նախիջեւան՝ 9 ժ. 26 ր. երեկ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 10 ր.) երեկ.: Մարդատար-ապրանքատար № 78/79 գնացքը. 5 ժ. 34 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում՝ 12 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 32 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 4 ժ. 41 առաւ., Երեւան՝ 11 ժ. 06 ր. առաւ., եւ այլեւս գինը չէ գնում:

ԲԱԹՈՒՄ՝ Մարդատար № 5 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագօններով) 5 ժ. 45 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 51 ր. եր., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Պօստատար № 3 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագօններով 9 ժ. 50 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 1 ժ. 56 ր. կէսօր., Բաթում՝ 11 ժ. 13 ր. գիշ.: Մարդատար № 7 գնացքը՝ (II եւ III կարգի վագօններով) 10 ժ. 38 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 08 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 42 ր. կէսօրին:

ԲՕՐԺՕՄ՝ մարդատար № 9/66 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագօն.) 3 ժ. 23 ր. ցեր., Բօրժ է հասնում 6 ժ. 02 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 02 ր. գիշ.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ Մարդատար № 5 գնացքը՝ 5 ժ. 07 ր. երեկ.: Պօստատար № 3 գնացքը՝ 8 ժ. 54 ր. առ.: Արագ № 1 գնացքը՝ 9 ժ. 56 ր. գիշ., որը այլեւս գինը չէ գնում: Խառն № 107 գնացքը՝ 9 ժ. եր.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար № 72/73 գնացքը՝ 8 ժ. 25 ր. առաւ.: Մարդատար-ապրանքատար՝ № 80/81 գնացքը՝ 1 ժ. 40 ր. ցերեկվայ:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 2 ժ. 50 ր. ցերեկ., Պօստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 28 ր. գիշ.: Մարդատար № 8 գնացքը 5 ժ. 33 ր. առաւ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում):

ԲՕՐԺՕՄԻՑ՝ Մարդատար № 6/10 գնացքը՝ 7 ժ. 58 ր. առաւօտեան:

Ծանօթութիւն.—Ձմեռային երթեւեկութեան միջոցին որոշված է Թիֆլիսից Պետերբուրգ (յետ եւ առաջ) անմիջական, առանց վագօն փոխելու հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Ռօստօվի-Խարկօվի վրայով Անդրկովկասեան գծի արագ №№ 1 եւ 2 գնացքներով: Գտնվելու լինելու է մէկ միջատ վագօն I եւ II կարգի եւ մէկ վագօն III կարգի. բոլոր տեղերը պլացկարտներով են.

Նոյնպէս հաստատվում է Թիֆլիս-Մօսկվա յետ եւ առաջ, առանց վագօն փոխելու, հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Ռօստօվի եւ Կօզլօվի վրայով՝ արագ № 1 եւ 2 գնացքներով: Գնացքում լինելու է Միջազգային ընկ. մէկ միջատ վագօն I եւ II կարգի, որի համար վերցվելու է յաւելեալ արժէք. ամեն մէկ հազար վերստին 8 ր. I կարգում եւ 6 ր. II կարգում: Թիֆլիսից-Մօսկվա հաշվում է 2877 վերստ:

Առանց վագօն փոխելու հաղորդակցութիւնը Թիֆլիս-Բագու-Ռօստօվ յետ եւ առաջ կատարվելու է արագ № 1 եւ 2 գնացքներով: Բոլոր կարգերի տեղերը պլացկարտով են:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ

ԱՅՆ ԱՆՁԵՐԻ ՀԱՄԱՐ, ՈՐՈՆՔ ՏԱՌԱՊՈՒՄ ԵՆ

Նեվրաստենիայով, սեռական թուլութեամբ, զառամութեամբ, իստէրիկայով, նեվրալգիայով, սակաւարիւնութեամբ, ռախիտով, սիֆիլիսով, սրտիկային բժշկութեան հետեւանքներով, սրտի հիւանդութիւններով (շաքարախտ, սրտի անզգայնութիւն, սրտի բաբախումն, պէրէբօյ, միօկարդիտ), զարկերակի կարծրացումով, ալկոհօլիզմով, ողնաշարի հիւանդութեամբ, կարուածներով, հիւանդութիւններից առաջացած թուլութեամբ, յոգնածութեամբ եւ այլն:

Օրէ-օր ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ վերաբերմամբ շատացող պահանջը առաջ է բերել բազմաթիւ փոքրարժէք եւ առողջութեան համար վնասակար նմանողութիւններ: Այդ պատճառով իսկ, մենք պարտք ենք համարում նախազգուշացնել հիւանդներին նմանօրինակ միջոցներից: Գրականութեան մէջ գտնվող՝ բոլոր բազմաթիւ գիտողութիւնները գիտնականների եւ բժիշկների կողմից՝ վերջինիշեալ հիւանդութիւնների վերաբերմամբ ունեցած փայլուն հետեւանքների մասին՝ վերաբերում են բացառապէս ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻՆ, դրա համար եւ հարկաւոր է ուշադրութիւն դարձնել «ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ» անուան վրա, որովհետեւ ուրիշ պատրաստվածները միայն նմանողութիւններ են ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻՆ, որոնք ազդեցութեան տեսակէտից՝ ոչ մի պանչութիւն չունեն նրա հետ: ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ գինը 3 րուբլի է:

Ցիշեալ նմանողութիւնների սակաւարժէքութիւնը պարզելու համար հրատարակված է առանձին բրօշիւր, որը ուղարկվում է ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ վերաբերմամբ եղած նոր գրականութեան հետ միասին՝ ըստ առաջին պահանջման:

ОРГАНОТЕРАПЕВТИЧЕСКІЙ ИНСТИТУТЪ

ՊՐՕՖԵՍՍՕՐ ԴՕԿՏՕՐ ՊԵԼԻ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

Մատակարար ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ պալատի—Ս.-Պետերբուրգում, В. О., 7 лин. 18.

(П. 1265) 12—6

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ց. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

ՀԱՅ-ՌՈՒՍ

լիակատար բառարան։ Զարունակում է աշխարհաբարի լիակատար բառամթերքն եւ ոճաբանութիւնը։ Գինը 6 ր., կազմած 7 ր.։

Ռուս-Հայ լիակատար բառարան։ Գինը 8 ր., կազմած 9 ր.։

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ

Այբբենարան եւ առաջին ընթերցարան, գ. 25 կ., Բ. տարի, բնաբաններ, քերականութիւն եւ բառարան, գինը 40 կ.։ Գումարով գնողներին զեղչ։ Դիմել հեղինակին՝

А. Дагбашяну, въ ТИФЛИСЪ.

133. 1—1

ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՉԱՂ ՄԱՐԴԻԿԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ ՆԻՀԱՐԵՆ,

գործ են ածում միակ փորձված «Դ-ր Մարկօնի դ-ղափօշին»: Չը պէտք է փորձեր անել զանազան անյայտ եւ բէկլամի առարկայ դեղերի հետ, որոնք վնասում են առողջութեանը եւ չեն հետազոտված գիտութեան կողմից:

Դ-ր Մարկօնի դեղափօշին միշտ օգնում է եւ երբէք վնաս չէ առաջացնում: Նա գովաբանված է գիտութեան ներկայացուցիչների կողմից:

Ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր դեղատներում եւ դեղատնային խանութներում:

Իսկականը միայն «Փակեր Ընկ. Բեռլինում» ֆաբր. մարկայով, որ գտնվում է իւրաքանչիւր արկղիկի վր

Արկղիկ՝ մի ամիս բաւականացող՝ գինը 3 ր., երբ մեծութեանը՝ 7 ռուբ.:

Գլխաւոր պահեստ ամբողջ Ռուսաստանի համար. МОСКВА. Е. БЕВЕРЪ. Покров... Арбатскихъ.

(Ե.) (М. 488975) 10—10

Դեղեցկութիւնը բարձր կատարելութեան է հասած

№ 4711 ՎԱՐԴԻ ԲՈՒՐԵՂԵԱՅ ՍԱՊՈՆԸ

երեսի կաշուն եւ գոյնին տալիս է այն փքրուշութիւնը, վարժութիւնը եւ առաձգականութիւնը, որոնք համարվում են ամենաբարձր գեղեցկութեան բնական նշանները։ Կտորը 25 կոպ.։ Կայ ամենուրեք։

Ֆերդ. Միւլհենս պարֆիւմ էրիա № 4711

Գլօկեն-Գէյսի վրա։ Քէլն։ Հիմնված 1792 թ.։

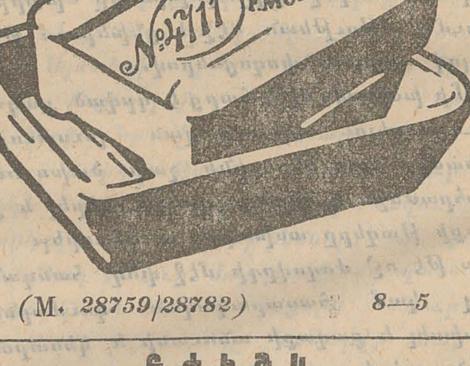

(М. 28759/28782) 8—5

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական վեներական եւ կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։

Ընդունել ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.

Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (տնկին Պասկեվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.

(Ե. Հ.Կ.) 888. 100—72

ԲԺԻՇԿ

Ց. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)

Ներքին եւ երեխայոց հիւանդութիւններ (Մասնագիտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)

Ընդունել (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։
լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։

Բէբուտօվսկայա, № 66.

(Հ.Ե.) 130. 100—76

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

„ՌԱՖԱՅԷԼ“

Երեւանեան հրապ., Պուշկինեան փ. № 1.

Օգտվեցէք դէպքից! Գները պակասեցված են կարճ ժամանակով։

Վիզիտնի նկարների դիւժինը 2 ր., կաբինետնին՝ 4 ր., մի դիւժին բացիկները 1 ր. 50 կ.։ Խմբովին կամ մեծադիր լուսանկարները մատչելի գներով։ Պատուէրները կատարվում են բաւարարեցուցիչ։

(Ա.Օ.) 114. 30—7

Главный складъ у Торговаго Дома Геберть фонъ ШВАРЦТАЛЬ и Кº, Одесса.

(М. 466890) 8—4

ՍՈՒՐԲ-ԽԱՉ քաղաքի համար ՀԱՐԿԱՒՈՐ է

ՄԻ ՀՄՈՒՏ ԽՄԲԱՊԵՏ

քառաձայն խումբ պատրաստելու եւ կիրակի ու տօն օրերին եկեղեցում երգելու համար։ Ռոճիկ 800 ր.։ Դիմել՝ Св. Крестъ (Ставр. губ.), Н. Чугурьянцу.

(Ա. Օ.) 125. 3—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.